DTU Bibliotek

Denne fil er downloadet fra

Danmarks Tekniske Kulturarv

www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på *www.tekniskkulturarv.dk/about*

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

DTU Bibliotek Danmarks Tekniske Universitet | Anker Engelunds Vej 1 2800 Kgs. Lyngby | Tlf. 45 25 72 50 | bibliotek@dtu.dk www.bibliotek.dtu.dk

HAANDBOG I FABRIKSBOGHOLDERI OG KALKULATION

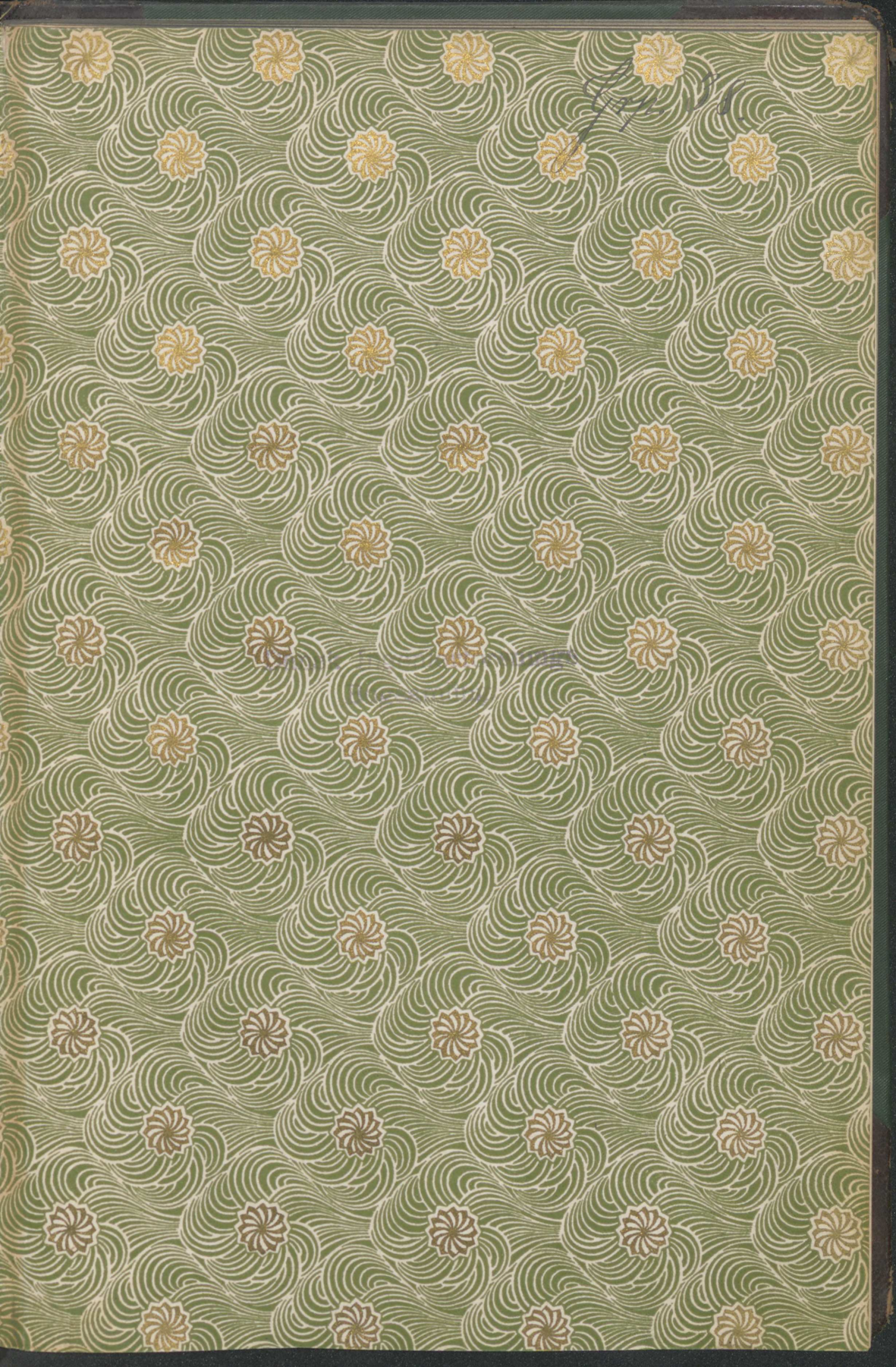

657

Til Dansk Ingeniørforening
erhvervet fra Forf.

Grp. 38.

Dansk Ingeniørforenings
Bogsamling.

POLYTEKNISK
Teknisk Bibliotek
LÆREANSTALT

657 gl.

Grp. 38.

HAANDBOG

I

FABRIKSBOGHOLDERI OG KALKULATION

UDGIVET AF FORENINGERNE
AF FABRIKANTER I JÆRNINDUSTRIEN I KØBENHAVN OG I PROVINSERNE

UDARBEJDET AF CAND. POLYT. I. C. SPANGE

MOTTO: TEORI OG PRAKSIS

Dansk Ingeniørforenings
Bogsamling.

POLYTEKNISK
Teknisk Bibliotek
LÆREANSTALT

KØBENHAVN
MARTIUS TRUELSENS BOGTRYKKERI
1915

INDHOLD

		Side
Forord		3
Indledning		4
I.	Bogholderi for en almindelig Fabrik i Jærnindustrien	5
II.	Kalkulation paa Grundlag af Bogholderiet	25
III.	Besvarelse af nogle af Prisopgavens specielle Spørgsmaal.	
	A. Indvirkning af Nyanskaffelsen af Værktøj, Maskiner og Modeller paa almindelige Omkostninger	41
	B. Lærlinge-Arbejdes Indflydelse paa Kalkulationen	42
	C. Fastsættelse og Fordeling af Afskrivninger samt Henlæggelser til Reserve-Fond	43
	D. Fordeling af Rente-Udgifter	46
	E. Fastsættelse af Avance	47
	F. Løn-Regnskabets Førelse	48
	G. Special-Maskiners og særlige Arbejds-Metoders Betydning for Kalkulationen	49
IV.	Bogholderi for 2 mindre Virksomheder i Jærnindustrien.	
	A. Maskinfabrik med ca. 20 Mand	51
	B. Mindre Støberi med Smedeværksted for Landbrugsmaskiner	54

Dansk Ingeniørforenings
Bogsamling.

FORORD

Da der indenfor Jærn- og Metalindustrien havde vist sig at være Trang til en Haandbog i Fabriksbogholderi og Kalkulation, besluttede Foreningerne af Fabrikanter i Jærnindustrien i København og i Provinserne at gøre et Forsøg paa at afhjælpe dette Savn og udskrev derfor en Konkurrence om en Prisopgave, ifølge hvilken der ønskedes udarbejdet en Vejledning i Fabriksbogholderi og Kalkulation paa en almindelig Fabrik i Jærnindustrien i Danmark. Da ingen af de indkomne Besvarelser fandtes fuldt ud tilfredsstillende, blev den udsatte Præmie ikke uddelt, men Beløbet benyttedes til Indkøb af de 4 bedste Besvarelser, og det overdroges til Ingeniør I. C. Spange at udarbejde nærværende Haandbog paa Grundlag af den af ham fremsendte Besvarelse og i Overensstemmelse med forskellige Ønsker, der var fremsatte af Bestyrelserne. Resultatet heraf foreligger i nærværende Skrift, og det er vort Haab, at denne lille Haandbog maa kunne afhjælpe det Savn, som Manglen af en brugelig Vejledning paa dette Omraade hidtil har været.

INDLEDNING

Da det for en Fabrik, som anført i Prisopgaven, er absolut nødvendigt, at det førte Bogholderi baade viser Forretningens Gang og kan danne Grundlaget for en virkelig Kalkulation, maa der ved Anlæggelsen af et Fabriks-Bogholderi tages fornødent Hensyn til begge disse Formaal.

Man bør imidlertid straks være klar over, at der er en Væsens-Forskel mellem Bogholderi og Kalkulation.

Bogholderi kan maaske bedst defineres som systematiske Optegnelser angaaende Ejendele af en hvilkensomhelst Art og de med disse foretagne Omsætninger. At føre et Bogholderi er derfor et Arbejde, for hvilket der kan gives bestemte, absolut rigtige Regler.

Kalkulation kan derimod defineres som Fastsættelsen af Prisen paa en Vare, som er fabrikeret eller skal fabrikeres.

Da der altid i en Kalkulation, saaledes som det senere skal blive vist, indgaar visse Faktorer, som beror paa et Skøn, ligger det i Sagens Natur, at Reglerne for en Kalkulation ikke kan være absolutte.

I. Bogholderi

for

en almindelig Fabrik i Jærnindustrien.

Et saadant Bogholderi kan føres ved Hjælp af følgende Bøger:

1) Kladde, i hvilken alle solgte Varer indføres, efterhaanden som de udgaar fra Fabrikken.
2) Kassebog, i hvilken alle kontante Ind- og Udbetalinger indføres.
3) Journal, i hvilken der indføres i bogholderimæssig Form
   a) alle Poster fra Kladden,
   b) alle andre forefaldende Forretningsbegivenheder, som ikke er kontante Ind- og Udbetalinger, saasom Køb af Varer, modtagne Veksler, udstedte Accepter o. s. v.
4) Konto-Kurant-Bog, som udviser Mellemværendet mellem Fabrikken og dens Kunder og Leverandører.
5) Hovedbog, som i sammentrængt Form indeholder alt vedrørende Fabrikkens Bogholderi.
6) Statusbog.

Kassebog, Hovedbog og Statusbog er obligatoriske i Henhold til Lov om Bogføring af 10. Maj 1912, som iøvrigt findes aftrykt S. 59.

Da Principperne for Bogholderi er udviklede i Italien i Middelalderen, anvendes der mange italienske eller latinske bogholderitekniske Udtryk, som ogsaa vil blive anvendte i det følgende, og da de til Dels er internationale, vilde det maaske ogsaa være uheldigt at søge indført specielle danske Udtryk.

De vigtigste af disse Udtryk er:

Debet = han skylder.
Kredit = han har til Gode.

Hovedbog og Kassebog er folierede, d. v. s. de 2 ligeoverfor hinanden værende Sider har samme Løbenummer; den venstre Side kaldes Debet-Siden, den højre Side kaldes Kredit-Siden.

Journal og Konto-Kurant-Bog er derimod paginerede paa almindelig Maade, d. v. s. Siderne har fortløbende Numre; paa hver Side er der til højre afstreget til 2 Kolonner Tal, den venstre til Debetposter, den højre til Kreditposter.

Enhver Forretningsbegivenhed maa nu betragtes under det Synspunkt, at der ved den fremkommer et Mellemværende mellem Fabrikken og en fremmed, saaledes at den ene Part debiteres for (belastes med) vedkommende Post, den anden Part krediteres (godskrives) for den samme Post.

Ensartede Poster indføres for Oversigtens Skyld paa samme „Konto", og det vil derfor være nødvendigt at dele Hovedbogen i en Del forskellige „Konti":

Som de vigtigste Konti, der maa findes i ethvert Fabriks-Bogholderi, skal nævnes:

Kasse-Konto, som debiteres for enhver kontant Indbetaling og krediteres for enhver kontant Udbetaling.

Veksel-Konto, som debiteres for Veksler, der modtages som Betaling,
og krediteres for Veksler, der indfries eller diskonteres.

Accept-Konto, som krediteres for Accepter, som udstedes,
og debiteres for Accepter, som indfries.

Administrations-Konto, som debiteres for Gager til Funktionærer, Kontorholds- og Reklameudgifter o. l.

Omkostnings-Konto, som debiteres for de øvrige Driftsomkostninger, saasom Renteudgifter, Lønninger til Arbejderne, Drivkraftudgifter, alle Slags Hjælpematerialier, Transportudgifter m. m.

(For Lønninger til Arbejderne kan der naturligvis ogsaa indrettes en særlig Lønnings-Konto).

Vare-Lager-Konto, som debiteres for alle indkøbte Varer, der skal bearbejdes og atter sælges.

Vare-Salgs-Konto, som krediteres for alle solgte Varer.

Konto-Kurant-Konto, som debiteres for alle solgte Varer
og krediteres for alle købte Varer,
debiteres for udbetalt Gæld til Leverandører
og krediteres for indbetalt Tilgodehavende fra Kunderne.

En Specifikation af sidstnævnte Konto findes i Konto-Kurant-Bogen; denne føres iøvrigt kun, for at man ikke skal være nødt til at give sine Forretningsforbindelser hver sin Konto i Hovedbogen og derved overfylde denne.

Da i Henhold til ovenstaaende enhver Post indføres 2 Gange i Hovedbogen, den ene Gang paa Debetsiden paa én Konto, den anden Gang paa Kreditsiden paa en anden Konto, hvilket er Grun-

den til Benævnelsen „Dobbelt Bogholderi“, skal en Sammentælling paa et hvilketsomhelst Tidspunkt af samtlige Debetposter og af samtlige Kreditposter give samme Resultat.

Man har ved denne Sammentælling dog kun en Kontrol med Regnskabets formelle Rigtighed; 2 lige store Fejl, den ene paa Debetsiden, den anden paa Kreditsiden, kan ikke opdages herved; ej heller vil det, at en Post er indført paa en forkert Konto, vise sig ved Sammentællingen.

Udgangspunktet for et Bogholderi er den saakaldte „Status“, d. v. s. en regnskabsmæssig Opstilling af Fabrikkens samtlige Ejendele (Aktiver) og Gæld (Passiver).

For at kunne opstille en Status maa vi gaa ud fra nogle bestemte Forudsætninger om Fabrikkens økonomiske Forhold.

Vi vil da gaa ud fra følgende, idet det pointeres, at alle Talangivelser er fingerede og naturligvis ikke gør Fordring paa at svare til faktiske Forhold.

Hr. N. N. ejer en Kapital paa 100,000 Kr. og har stiftet et Laan paa 50,000 Kr. i Kreditbanken. Pengene er anvendte til Køb pr. 1. Januar 1911 af en eksisterende Fabrik, hvis Grund, Bygninger og Maskiner Overtagelsesdagen har en Værdi af 80,000 Kr., Inventar 5,000 Kr., Modeller 6,000 Kr., Varelager 15,000 Kr., Tilgodehavende hos Kunder 16,000 Kr., Gæld til Leverandører 12,000 Kr., Vekselbeholdning 4,000 Kr., udstedte Accepter 7,000 Kr.; Omkostningerne ved Købet, heri indbefattet Betalingen for Forretningens Navn, udgør 4,000 Kr.

For Laanet er der givet en 1. Prioritets Obligation i Ejendommen.

Handelsbanken er iøvrigt Fabrikkens daglige Bankforbindelse.

Der indrettes da følgende Konti:

N. N.s Kapital-Konto, som krediteres for N. N.s Indskud.
N. N.s Forbrugs-Konto, som debiteres for N. N.s Forbrug.
Kreditbanks-Konto, som krediteres for Laanet.
Ejendoms-Konto, som debiteres for Ejendommens Værdi.
Inventar-Konto, som debiteres for Inventarets Værdi.
Modelbeholdnings-Konto, som debiteres for Modellernes Værdi.
Handelsbanks-Konto, som debiteres for indbetalte Beløb
og krediteres for udtagne Beløb.
Etablerings-Konto, som debiteres for Omkostningerne ved Købet.

Status pr. 1. Januar 1911 vil da være følgende:

	Aktiver:	Passiver:
N. N.s Kapital-Konto		100,000.—
Kreditbanks-Konto		50,000.—
Ejendoms-Konto	80,000.—	
Inventar-Konto	5,000.—	
Modelbeholdnings-Konto	6,000.—	
Vare-Lager-Konto	15,000.—	
Konto-Kurant-Konto	16,000.—	12,000.—
Veksel-Konto	4,000.—	
Accept-Konto		7,000.—
Handelsbanks-Konto	30,000.—	
Kasse-Konto	9,000.—	
Etablerings-Konto	4,000.—	
	169,000.—	169,000.—

Status indføres i Statusbogen, og de enkelte Poster indføres nu i Hovedbogen:

Aktiverne paa vedkommende Kontos Debetside,

Passiverne paa vedkommende Kontos Kreditside.

Til Begrundelse af denne Opstilling maa man erindre det ovenfor omtalte Synspunkt, at der ved en hvilkensomhelst Forretningsbegivenhed fremkommer et Mellemværende mellem 2 Parter, f. Eks.:

N. N. indskyder 100,000 Kr. og i Kreditbanken laanes 50,000 Kr., N. N. og Banken har derfor disse Beløb til Gode, og deres Konti krediteres følgelig for disse Beløb; Varelageret betales med 15,000 Kr., Varelageret skylder dette Beløb, og Varelager-Konto debiteres derfor for dette Beløb o. s. v. Af det Beløb, 39,000 Kr., som bliver tilbage af de 150,000 Kr., efter at Ejendom, Inventar, Varelager, Tilgodehavende med Fradrag af Gæld, Modelbeholdning samt Omkostninger ved Købet er betalte, henlægges 9,000 Kr. i Kassen, hvorfor Kasse-Konto debiteres for dette Beløb, medens 30,000 Kr. indsættes i Handelsbanken, hvorfor dennes Konto debiteres for dette Beløb.

Fra dette Udgangspunkt kan Bogholderiet nu tage sin Begyndelse, og ved Eksempler skal det nærmere vises, hvorledes de forskellige Forretningsbegivenheder indføres i Bøgerne:

I Kladden indføres de fra Fabrikken udgaaende Varer:

Januar 3. Købmand Holm, Sværtegade 7,
1 Stk. Magasin-Ovn Nr. 3 ..... 65.00
Smedemester Hansen, Bragesgade 9,
17½ kg Støbegods à 0.24 ..... 4.20
Januar 4. Husejer Sørensen, Vestergade 12,
1 Stk. fritstaaende Vaskegryde Nr. 1 ..... 70.00
o. s. v.

Disse Poster indføres i Journalen paa følgende Maade:

1.

			Debet		Kredit	
Januar	3.	Købmand Holm, Sværteg. 7 til Varesalgs-Kto.				
		1 Stk. Magasin-Ovn Nr. 3.....	65	00	65	00
		Smedem. Hansen, Bragesg. 9 til Varesalgs-Kto.				
		17½ kg Støbegods à 0.24.....	4	20	4	20
Januar	4.	Husejer Sørensen, Vesterg. 12 til Varesalgs-Kto.				
		1 Stk. fritstaaende Vaskegryde Nr. 1.....	70	00	70	00
		o. s. v.				

Hvis der 5. Januar hos Gross. A. købes 100,000 kg Jærn à 4 Øre, vil Journal-Posten herfor, som indføres, naar Regningen modtages, være følgende:

Januar	5.	Vare-Lager-Kto. til Gross. A.				
		Regning af 5—1—1911.....	4000	00	4000	00

Hvis Jærnet betales med en 3 Maaneders Accept, vil Journal-Posten herfor være:

Januar	5.	Gross. A. til Accept-Kto.				
		3 Maaneders Accept pr. 5—4—1911	4000	00	4000	00

Hvis der til Dampmaskinens Brug indkøbes hos Gross. B. 1 Td. Smøre-Olje til 45 Kr. sammen med 1 Parti Jærnrør til 80 Kr., som indgaar i Lageret, vil Journal-Posten herfor være:

Januar	6.	Omkostnings-Kto.....	45	00		
		Vare-Lager-Kto. til Gross. B.	80	00		
		Regning af 6—1—1911.....			125	00

Ordet „til“ i hver Indførsel er en Forkortelse af „skylder til“. Man sørger for at faa saa mange ensartede Poster som muligt, navnlig vedrørende Konto-Kurant-Konto og Vare-Salgs-Konto samt Vare-Lager-Konto og Konto-Kurant-Konto, i Rækkefølge efter hinanden; denne Ordning letter den videre Behandling af Regnskabet meget.

Journalen føres paa denne Maade videre Dag for Dag; naar en Side er fuld, overføres de sammenlagte Debet-Poster og Kredit-Poster, som jo er lige store, stadig til næste Side. Samtidig indføres alle Journal-Poster, som vedrører Konto-Kurant-Konto, hver for sig i Konto-Kurant-Bogen, idet man i denne giver hver enkelt Kunde eller Leverandør en eller flere Sider, efter som man kan vente at gøre faa eller mange Forretninger med vedkommende.

Ligeledes indføres fra Kassebogen alle Ind- og Udbetalinger, som vedrører Konto-Kurant-Konto, straks paa vedkommende Kundes eller Leverandørs Konto i Konto-Kurant-Bogen.

En Side i Konto-Kurant-Bogen vil f. Eks. kunne se saaledes ud:

2.

Smedemester Hansen, Bragesgade 9.

			Debet		Kredit	
Januar	3.	17½ kg Støbegods ..... à 0.24	4	20		
	7.	1 Stk. Tandhjul med udboret Nav	7	50		
	23.	3 » Plader, valsede..... à 3.00	9	00		
	29.	10 » Ristestænger..... à 1.50	15	00		
	19	Indbetalt.....			11	70

En anden Side vil kunne se saaledes ud: 37.

Grosserer A., Raadhuspladsen 17.

Januar	5.	Jf. Regning af 5—1—1911			4000	00
		3 Maaneders Accept pr. 5—4—1911	4000	00		
	24.	Jf. Regning af 22—1—1911			3220	00
	27	Modtaget.....	2500	00		

Forskellen mellem Summerne af en Kontos Debet- og Kredit-Poster kaldes vedkommende Kontos Saldo.

Er Summen af Debet-Posterne større end Summen af Kredit-Posterne, siger man, at der paa vedkommende Konto er en Debet-Saldo; i modsat Fald siges der at være en Kredit-Saldo.

Paa Smedemester Hansens Konto er der saaledes en Debet-Saldo paa 24 Kr., hvilket betyder, at Smedemester Hansen skylder Fabrikken dette Beløb, medens Kredit-Saldoen paa 720 Kr. paa Gross. A.s Konto angiver, at Gross. A. har dette Beløb til Gode.

Hvis Summen af Debet-Posterne er = Summen af Kredit-Posterne, siges Kontoen at være salderet.

Ved hver Maaneds Slutning overføres Journal og Kassebog til Hovedbog paa følgende Maade:

Alle Poster i Journalen paa henholdsvis Debet- og Kredit-Kolonnen, som vedrører samme Konto, samles under ét og adderes.

Journal-Uddrag for Januar 1911 vil f. Eks. kunne faa følgende Udseende:

Journal-Uddrag for Januar 1911.	Debet
Konto-Kurant-Konto	Kr. 22,500.—
Vare-Lager-Konto	„ 17,700.—
Omkostnings-Konto	„ 6,200.—
Administrations-Konto	„ 700.—
	47,100.—

Journal-Uddrag for Januar 1911.	Kredit
Vare-Salgs-Konto	Kr. 18,500.—
Accept-Konto	„ 4,000.—
Konto-Kurant-Konto	„ 24,600.—
	47,100.—

Heraf kan man se, at der i Løbet af Januar 1911
er solgt Varer for 18,500 Kr.,
er udstedt en Accept paa 4,000 Kr.,
er købt Varer for 24,600 Kr.

Af disse Varer er
indgaaet paa Lageret for 17,700 Kr.,
medgaaet til forskellige Omkostninger for 6,200 Kr. og
medgaaet til Administration for 700 Kr.

Ovenstaaende Poster indføres nu i Hovedbogen paa de forskellige Konti.

Kassebogens Indtægts- og Udgifts-Sider sammentælles ved Slutningen af Maaneden, Saldoen uddrages og fremføres til næste Maaned.

Alle Poster paa henholdsvis Indtægts-Siden og Udgifts-Siden, som vedrører samme Konto, samles under ét og adderes. Kassebogs-Uddrag for Januar 1911 vil f. Eks. kunne faa følgende Udseende:

Kassebogs-Uddrag for Januar 1911.

Indtægts-Siden.

Debet			Kredit		
KasseKonto: Samlet Indtægt	22300	00	Konto-Kurant-Konto	12000	00
			Handelsbanks-Konto.....	8900	00
			Vare-Salgs-Konto.....	1400	00
				22300	00

Udgifts-Siden.

Debet			Kredit		
Konto-Kurant-Konto	9400	00	Kasse-Konto: Samlet Udgift	27000	00
Accept-Konto	3000	00			
Handelsbanks-Konto	8600	00			
N. N.s Forbrugs-Konto	500	00			
Ejendoms-Omkostn.-Konto.	150	00			
Administrations-Konto	1500	00			
Vare-Lager-Konto.....	350	00			
Omkostnings-Konto	3100	00			
Inventar-Konto.....	400	00			
	27000	00			

Heraf kan man se, at der i Løbet af Januar 1911

er indbetalt af forskellige Kunder ..... 12,000 Kr.
er solgt mod kontant Betaling for ..... 1,400 „
er udbetalt til forskellige Leverandører ..... 9,400 „
er indfriet en Accept paa ..... 3,000 „
er købt mod kontant Betaling Varer for ..... 350 „
do. do. Inventar for ..... 400 „

o. s. v.

Journal- og Kassebogs-Udddrag føres nemmest paa løse afstregede Ark, som opbevares i en Samlemappe.

Ovenstaaende Poster indføres nu i Hovedbogen paa de forskellige Konti.

Nogle af Hovedbogens Konti vil da pr. 31. Januar 1911 faa følgende Udseende:

45. **Kasse** Debet

Januar 1.		
Kassebeholdning	9000	00
Jf. Kasseuddrag for Januar	22300	00
	31300	00
Februar 1.		
Saldo fra Januar	4300	00

45. **Konto** Kredit

Jf. Kasseuddrag for Januar	27000	00
Saldo til Februar	4300	00
	31300	00

20. **Konto-Kurant** Debet

Januar 1.		
Saldo fra 1910	16000	00
Jf. Journaluddrag for Jan.	22500	00
Jf. Kasseuddrag for Januar	9400	00
	47900	00

20. **Konto** Kredit

Januar 1.		
Saldo fra 1910	12000	00
Jf. Journaluddrag for Jan.	24600	00
Jf. Kasseuddrag for Januar	12000	00
	48600	00

35. **Accept** Debet

Jf. Kasseuddrag for Januar	3000	00
Saldo til Februar	8000	00
	11000	00

35. **Konto** Kredit

Januar 1.		
Saldo fra 1910.....	7000	00
Jf. Journaluddrag for Jan.	4000	00
	11000	00
Februar 1.		
Saldo fra Januar.....	8000	00

80. **Vare-Salgs** Debet

80. **Konto** Kredit

Jf. Journaluddrag for Jan.	18500	00
Jf. Kasseuddrag for Januar	1400	00
	19900	00

Tallene 45, 20, 35, 80 angiver vedkommende Kontos Folio i Hovedbogen.

Paa de 4 Konti, som angaar rene Pengetransaktioner, nemlig Veksel-, Accept-, Kasse- og Handelsbanks-Konto, uddrager man Saldoen, for ikke til ingen Nytte at fremføre de store Tal; paa de

øvrige adderer man Debet-Posterne for sig og Kredit-Posterne for sig.

Man kan nu opstille den saakaldte

Raabalance for Januar 1911,

der vil komme til at se saaledes ud:

		Debet	Kredit
1.	N. N.s Kapital-Konto		100,000.—
3.	Kreditbanks-Konto		50,000.—
5.	Ejendoms-Konto	80,000.—	
7.	Inventar-Konto	5,400.—	
10.	Modelbeholdnings-Konto	6,000.—	
15.	Vare-Lager-Konto	33,050.—	
20.	Konto-Kurant-Konto	47,900.—	48,600.—
30.	Veksel-Konto	4,000.—	
35.	Accept-Konto		8,000.—
40.	Handelsbanks-Konto	29,700.—	—
45.	Kasse-Konto	4,300.—	
50.	Etablerings-Konto	4,000.—	
51.	N. N.s Forbrugs-Konto	500.—	
56.	Ejendoms-Omkostnings-Konto	150.—	
60.	Administrations-Konto	2,200.—	
70.	Omkostnings-Konto	9,300.—	
80.	Vare-Salgs-Konto		19,900.—
		226,500.—	226,500.—

Da Konto-Kurant-Bogen ikke er andet end en specificeret Konto-Kurant-Konto, undersøger man for Kontrollens Skyld, om den samlede Saldo af samtlige Konti i Konto-Kurant-Bogen er = Saldoen paa Konto-Kurant-Konto i Hovedbogen.

Er dette Tilfældet og er Summen af Raabalancens Debet-Poster og Kredit-Poster saaledes som ovenfor lige store, har man en praktisk talt tilstrækkelig Prøve paa Regnskabets Rigtighed.

En ligefrem Regnefejl, f. Eks. en Multiplikationsfejl i Journalen ved Udregningen af Prisen for en solgt Vare, vil ganske vist ikke blive opdaget ved Opstilling af Raabalancen, idet den forkerte Post vil blive indført baade paa Konto-Kurant-Konto og paa Vare-Salgs-Konto, men naar vedkommende Kunde faar sin Regning, vil Fejlen sikkert blive opdaget, navnlig hvis den er i Fabrikkens Favør; i dette Tilfælde retter man Fejlen ved at indføre en Post i Journalen, i hvilken vedkommende Kunde krediteres og Vare-Salgs-Konto debiteres for Differencen.

Regnskabet føres nu videre paa ganske samme Maade, og Raabalancen opstilles i Almindelighed ved Slutningen af hver Maaned; man vil altid kunne give enhver Forretningsbegivenhed dens bogholdermæssige Udtryk ved Hjælp af ovenstaaende Konti; f. Eks. maa Udbetaling af Prioritets-Renter betragtes som en Omkostning, hvorfor Omkostnings-Konto debiteres og Kasse-Konto krediteres for Beløbet.

Ovenstaaende 17 Konti kan inddeles i 2 væsensforskellige Grupper, nemlig

1) Status-Konti, som omfatter de 12 første Konti, og

2) Drifts-Konti, som omfatter de 5 sidste Konti.

Den første Gruppe indeholder Regnskabet over Fabrikkens Aktiver og Passiver, den anden Gruppe Regnskabet over Indtægter og Udgifter.

Enhver Forretningsbegivenhed, som betyder Indtægt (Salg af Varer, indvundne Renter o. l.), krediteres en Drifts-Konto og debiteres en Status-Konto, medens Forretningsbegivenheder, som betyder Udgift (Udbetaling af Lønninger, Køb af Dampkul, Udbetaling af Renter o. l.), debiteres en Drifts-Konto og krediteres en Status-Konto.

En Kredit-Saldo paa en Drifts-Konto er derfor en Indtægt, en Debet-Saldo paa en Drifts-Konto er derfor en Udgift. Forretningsbegivenheder, som kun betyder en Ompostering af Værdier, saasom Indkøb til Vare-Lager eller Kundernes Indbetaling af deres Skyld, finder derimod deres Udtryk ved Forandringer alene i Status-Konti.

Vi vil nu antage, at Raabalancen pr. 31. Decbr. 1911 vil faa følgende Udseende:

		Debet	Kredit
1.	N. N.s Kapital-Konto		100,000.—
3.	Kreditbanks-Konto		50,000.—
5.	Ejendoms-Konto	80,000.—	
7.	Inventar-Konto	5,400.—	
10.	Modelbeholdnings-Konto	6,000.—	
15.	Vare-Lager-Konto	111,000.—	
20.	Konto-Kurant-Konto	356,000.—	328,000.—
30.	Veksel-Konto	12,000.—	
35.	Accept-Konto		9,000.—
40.	Handelsbanks-Konto	6,000.—	
	At overføre	576,400.—	487,000.—

		Debet	Kredit
	Overført	576,400.—	487,000.—
45.	Kasse-Konto	18,800.—	
50.	Etablerings-Konto	4,000.—	
51.	N. N.s Forbrugs-Konto	6,000.—	
56.	Ejendoms-Omkostnings-Konto	650.—	
60.	Administrations-Konto	26,000.—	
70.	Omkostnings-Konto	110,350.—	
80.	Vare-Salgs-Konto		255,200.—
		742,200.—	742,200.—

Paa Grundlag af ovenstaaende Regnskab skal nu Resultatet af Driften i 1911 opgøres; men først maa følgende iagttages:

1) Det maa i Regnskabet indføres, hvor mange af de ifølge Vare-Lager-Konto indkøbte Varer der i Aarets Løb er bearbejdede og atter solgte.

Lagerets Værdi pr. 31. Decbr. 1911 fastsættes derfor efter Optælling og Opvejning; vi vil antage, at Lagerets Værdi pr. 31. Decbr. 1911 er 18,500 Kr. Differencen mellem Vare-Lager-Kontos ovenstaaende Saldo 111,000 Kr. og Lagerværdi pr. 31. Decbr. 1911 18,500 Kr. = 92,500 Kr. er da Indkøbsværdien af de Varer, som i Aarets Løb er bearbejdede og derefter solgte. Vare-Lager-Konto har afgivet disse Varer til Vare-Salgs-Konto, hvorfor Vare-Lager-Konto krediteres for 92,500 Kr. og Vare-Salgs-Konto debiteres for samme Beløb.

2) Det maa anses for rimeligt, at N. N. faar en passende Rente af sin indskudte Kapital, f. Eks. 5 pCt.; hvis den ikke udbetales til N. N., krediteres hans Kapital-Konto for Beløbet, og Omkostnings-Konto debiteres for det.

3) Endvidere maa man gaa ud fra, at Værdien af Fabrikkens Bygninger, Maskiner og Inventar samt Modelbeholdning er forringet noget i Aarets Løb, og denne Værdiforringelse indføres i Regnskabet ved at foretage en saakaldt Afskrivning paa Ejendoms-, Inventar- og Modelbeholdnings-Konto.

Vi vil nu foreløbig anslaa Værdiforringelsen til

Kr. 3,000 for Ejendom med Maskiner

Kr. 500 for Inventar

Kr. 1,200 for Modelbeholdningen.

De respektive Konti krediteres for disse Beløb, Omkostnings-Konto debiteres for det samlede Beløb.

4) Etablerings-Konto indtager en vis Undtagelses-Stilling, idet det paa denne opførte Aktiv ikke har den samme reelle, haandgribelige Værdi som de øvrige Aktiver; det maa derfor anses som det sundeste saa hurtig som muligt at faa den ud af Regnskabet ved en rigelig Afskrivning; vi vil sætte denne til 20 pCt. aarlig. Den herved fastsatte Afskrivning, Kr. 800, krediteres Etablerings-Konto og debiteres Omkostnings-Konto. (Spørgsmaalet om Fastsættelsen af en Afskrivnings-Procent for de forskellige Slags Aktiver vil blive behandlet nærmere i et senere Afsnit, se Side 44—45).

5) Det af N. N. i Aarets Løb hævede Beløb, 6,000 Kr., som er debiteret N. N.s Forbrugs-Konto, betragtes som Vederlag for Driftsherrens daglige Ledelse af Fabrikken og er derfor, set fra Fabrikkens Side at betragte som en ren Administrations-Udgift og kunde egentlig ligesaa godt være debiteret Administrations-Konto, saa at N. N.s Forbrugs-Konto bortfaldt.

De under 1—4 anførte Poster indføres nu enten gennem Journalen eller nemmere direkte i Hovedbogen paa følgende Maade:

1. **N. N.s Kapital** Debet			1. **Konto** Kredit		
			December 31. Rente af Kapital i 1911 .	5000	00

5. **Ejendoms** Debet			5. **Konto** Kredit		
			December 31. Afskrivning for 1911	3000	00

7. **Inventar** Debet			7. **Konto** Kredit		
			December 31. Afskrivning for 1911	500	00

10.
Modelbeholdnings
Debet

10.
Konto
Kredit

December 31. Afskrivning for 1911	1200	00

15.
Vare-Lager
Debet

15.
Konto
Kredit

December 31. Overført til Vare-Salgs-Konto	92500	00

50.
Etablerings
Debet

50.
Konto
Kredit

December 31. Afskrivning for 1911	800	00

70.
Omkostnings
Debet

December 31.		
Rente af N. N.s Kapital..	5000	00
Afskrivninger for 1911		
paa Ejendoms-Konto	3000	00
» Inventar-Konto.....	500	00
» Modelbeholdn.-Konto	1200	00
» Etablerings-Konto ..	800	00
	10500	00

70.
Konto
Kredit

80.
Vare-Salgs
Debet

December 31. Overført fra Vare-Lager-Konto	92500	00

80.
Konto
Kredit

Hvis der i Aarets Løb er brugt Materialer fra Lager eller anvendt egne Folk til Vedligeholdelse af Ejendom med Maskiner, maa dette Forhold ved Aarets Slutning finde sit regnskabsmæssige Udtryk ved Overførelse af vedkommende Beløb fra Vare-Lager- og Omkostnings-Konto til Ejendoms-Omkostnings-Konto. Renterne af de paa Folio i Handelsbanken indestaaende Summer indføres ved Aarets Slutning, idet Handelsbankens Konto debiteres og Omkostnings-Konto krediteres. Herefter kan man atter opstille en Raabalance, og denne saakaldte ændrede Raabalance pr. 31. Decbr. 1911 vil komme til at se saaledes ud:

		Debet	Kredit
1.	N. N.s Kapital-Konto		105,000.—
3.	Kreditbanks-Konto		50,000.—
5.	Ejendoms-Konto	80,000.—	3,000.—
7.	Inventar-Konto	5,400.—	500.—
10.	Modelbeholdnings-Konto	6,000.—	1,200.—
15.	Vare-Lager-Konto	111,000.—	92,500.—
20.	Konto-Kurant-Konto	356,000.—	328,000.—
30.	Veksel-Konto	12,000.—	
35.	Accept-Konto		9,000.—
40.	Handelsbanks-Konto	6,000.—	
45.	Kasse-Konto	18,800.—	
50.	Etablerings-Konto	4,000.—	800.—
51.	N. N.s Forbrugs-Konto	6,000.—	
56.	Ejendoms-Omkostnings-Konto	650.—	
60.	Administrations-Konto	26,000.—	
70.	Omkostnings-Konto	120,850.—	
80.	Vare-Salgs-Konto	92,500.—	255,200.—
		845,200.—	845,200.—

Vi har nu taget alle Momenter i Betragtning, som er nødvendige for en vederhæftig Aarsopgørelse, og stiller man de paa de 5 Drifts-Konti opførte samtlige Udgifter og Indtægter op mod hinanden, vil man ved at uddrage den samlede Saldo udfinde Resultatet af Driften i det forløbne Aar.

Denne Opstilling kaldes „Gevinst- og Tabs-Konto“ og vil komme til at se saaledes ud:

Gevinst- & Tabs-Konto for 1911.

	Debet	Kredit
N. N.s Forbrugs-Konto	6,000.—	
Ejendoms-Omkostnings-Konto	650.—	
Administrations-Konto	26,000.—	
Omkostnings-Konto	120,850.—	
Vare-Salgs-Konto	92,500.—	255,200.—
	246,000.—	255,200.—

Saldoen er 9,200 Kr., og da det er en Kredit-Saldo, som i Henhold til Forklaringen S. 15 betyder en Indtægt, har Forretningen altsaa i 1911 givet et Overskud paa 9,200 Kr.

En Opstilling af Forretningens Aktiver mod dens Passiver, hvilke fremgaar af de 12 Status-Konti, vil ifølge Sagens Natur, da Indtægter og Udgifter henholdsvis debiteres og krediteres paa en eller anden Status-Konto, udvise en Overvægt af Aktiverne over Passiverne paa 9,200 Kr.

Denne Opstilling kaldes Balance-Konto og vil komme til at se saaledes ud:

Balance-Konto pr. 31. Decbr. 1911.

	Debet	Kredit
N. N.s Kapital-Konto		105,000.—
Kreditbanks Konto		50,000.—
Ejendoms-Konto	80,000.—	3,000.—
Inventar-Konto	5,400.—	500.—
Modelbeholdnings-Konto	6,000.—	1,200.—
Vare-Lager-Konto	111,000.—	92,500.—
Konto-Kurant-Konto	356,000.—	328,000.—
Veksel-Konto	12,000.—	
Accept-Konto		9,000.—
Handelsbanks-Konto	6,000.—	
Kasse-Konto	18,800.—	
Etablerings-Konto	4,000.—	800.—
	599,200.—	590,000.—

altsaa en Formueforøgelse paa 9,200 Kr.

Vi gaar nu ud fra, at N. N. lader Pengene blive staaende i Forretningen, og hans Kapital-Konto bliver derfor krediteret for Beløbet.

Saldoen paa de enkelte Status-Konti uddrages, og man vil nu kunne opstille følgende:

Status pr. 1. Januar 1912.

Folio		Aktiver	Passiver
1.	N. N.s Kapital-Konto		114,200.—
3.	Kreditbanks-Konto		50,000.—
5.	Ejendoms-Konto	77,000.—	
7.	Inventar-Konto	4,900.—	
10.	Modelbeholdnings-Konto	4,800.—	
15.	Vare-Lager-Konto	18,500.—	
20.	Konto-Kurant-Konto	28,000.—	
30.	Veksel-Konto	12,000.—	
35.	Accept-Konto		9,000.—
40.	Handelsbanks-Konto	6,000.—	
45.	Kasse-Konto	18,800.—	
50.	Etablerings-Konto	3,200.—	
		173,200.—	173,200.—

der skal indføres i Statusbogen og danner Udgangspunktet for Regnskabet for 1912.

Hvis man hvert Aar foruden Status indfører den ændrede Raabalance og Gevinst- & Tabs-Konto i Statusbogen, vil man have et samlet Overblik over Forretningens Gang Aar efter Aar.

Ved Planlæggelsen af ovenstaaende Bogholderi har Hovedsynspunktet været at gøre det saa klart og overskueligt som muligt.

Enhver Driftsherre vil kunne tilpasse det efter sin specielle Fabrik, og er der et eller andet Forhold, som han ønsker, at Regnskabet til enhver Tid skal kunne give Besked om, indrettes en Konto i dette Øjemed. Som Eksempler paa Konti, som ofte ønskes indrettede, kan nævnes „Konto for Tab ved udestaaende Fordringer“ og „Tantième-Konto“.

Hvis der i Aarets Løb indtræffer Begivenheder, som medfører et utvivlsomt Tab eller gør det tvivlsomt, at et eller andet Tilgodehavende vil indgaa, bør Beløbet krediteres Konto-Kurant-Konto og debiteres Konto for Tab ved udestaaende Fordringer.

Ved Aarsregnskabets Afslutning maa der da træffes en Afgørelse af, hvor meget der af det paa denne Konto staaende Beløb maa betragtes som definitivt tabt. Tabet krediteres Kontoen og debiteres Omkostnings-Konto. Saldoen gaar som et ganske vist noget omdisputabelt Aktiv over i den nye Status.

Hvis der ydes Tantième, debiteres ved Aars-Afslutningen Omkostnings-Konto og krediteres Tantième-Konto for Beløbet; dette vil derfor findes opført i den ny Status som et Passiv, idet Udbetalingen af det i Almindelighed ikke kan finde Sted førend noget ind i det nye Aar efter Regnskabets Afslutning.

Ved Beløbets Udbetaling salderes Tantième-Konto.

De maanedlige Raabalancer samt Journal- og Kasseuddrag vil give den fornødne Oversigt over Forretningens Gang. Det er forudsat, at der paa Kontoret findes mindst 2 Funktionærer; af disse maa da den ene være Kasserer, medens den anden fører selve Bogholderiet.

Er Forretningen ikke stor nok til at holde 2 Kontor-Funktionærer, bør Ejeren selv overtage Kasserer-Posten.

For let og hurtigt at kunne orientere sig i Bøgerne vil det under Regnskabets Førelse være hensigtsmæssigt at iagttage følgende:

Ved enhver Post i Kladden angives det ved dens Indførelse i Journalen, paa hvilken Side i Journalen den bliver indført.

Naar en Post i Journal eller Kassebog indføres i Konto-Kurant-Bog, anføres i Journal eller Kassebog det Side-Nummer i Konto-Kurant-Bog, paa hvilket Posten bliver indført.

Kvitteringen for de af Kassen udbetalte Beløb numereres og opbevares som Kassebilag; Nummeret indføres i Kassebogen.

Indkomne Regninger numereres, og Regningens Nummer indføres i Konto-Kurant-Bogen.

Naar man efter Konto-Kurant-Bogen udskriver Regninger til Kunderne, bemærkes det i Konto-Kurant-Bogen, under hvilken Dato Regningen er udskrevet.

Alle udgaaende Regninger bør kopieres.

Der føres Register over Kunders og Leverandørers Plads i Konto-Kurant-Bog.

Herefter vil det i paakommende Tilfælde være et Øjebliks Sag f. Eks. at finde en Kundes Konto i Konto-Kurant-Bogen og

overse, hvilke Varer han har modtaget, hvornaar der er udskrevet Regning, og om han eventuelt har betalt nogle af de leverede Varer.

Til Brug ved større Leverancer, der maaske leveres i mindre Partier ad Gangen i Løbet af længere Tid, indretter man en saakaldt Reserve-Kladde, i hvilken de mindre Parti-Leverancer efterhaanden indføres fra Kladden. Naar hele Leverancen er fuldført, indføres det hele paa én Gang paa sædvanlig Maade i Journalen o. s. v.

Ved Udearbejde vil det næsten altid være nødvendigt at anvende Reserve-Kladden.

Ved Aarets Slutning vil der i Almindelighed i Reserve-Kladden findes en Del Indførsler vedrørende forskellige paabegyndte, men ikke fuldførte Arbejder. Værdierne af, hvad der er leveret, ansættes i Forhold til Tilbudssummerne for de forskellige Arbejder, og de ansatte Summer indføres i Journal o. s. v.

En saadan Indførsel kan f. Eks. faa følgende Udseende:

Decbr.	31.	De danske Statsbaner til Varesalgs-Kto. Arbejde i 1911 ved forskellige Broer.....	4200	00	4200	00

Ogsaa delvis færdigt, bestilt Arbejde i Værkstederne indføres paa lignende Maade i Bøgerne, men ved den endelige Indførelse ved Arbejdernes Afslutning i Løbet af 1912 maa man naturligvis huske paa at trække fra, hvad der er indført i 1911.

Modtager man en à-conto-Betaling paa et Anlæg, bør man samtidig indføre i Journalen en Post for udført à-conto-Arbejde vedrørende samme Anlæg, da de maanedlige Raabalancer ellers vil give et falsk Billede af Forholdene.

Halvfabrikata eller færdige, men ikke solgte Varer tælles med ved Lageropgørelsen ved Aarets Slutning og ansættes til, hvad de har kostet i direkte Udgift til Materialer og Arbejdsløn.

For at være sikker paa, at de for de indkøbte Varer udgivne Beløb bliver indførte paa de rigtige Konti i Bøgerne, bør Driftsherren selv gennemgaa alle indkomne Regninger og paa dem notere, paa hvilken Konto de skal indføres.

Ved Opstillingen af den ændrede Raabalance pr. 31. Decbr. 1911 er der, som angivet S. 16, medregnet som Udgifter:

1) Rente af den af Ejeren indskudte Kapital og
2) Afskrivninger,

hvilke Beløb ikke som de øvrige Udgifter er præsterede ved kontante Udbetalinger.

I et Aktieselskab vil Rente af den indskudte Kapital jo i Almindelighed blive betegnet som „Udbytte" til Aktionærerne, og man udelader ogsaa ofte, navnlig i Aktieselskabers Regnskaber, disse Beløb ved Opstillingen af Raabalance; ved den derefter følgende Opstilling af Gevinst- & Tabs-Konto udfinder man da det saakaldte Drifts-Overskud.

Benytter man denne Fremgangsmaade, maa man dog være klar over, at det, fordi der er et Drifts-Overskud, ingenlunde er sikkert, at der er noget virkeligt Overskud, idet der altid bør foretages de nødvendige Afskrivninger, eventuelt Henlæggelser til Reserve-Fondet (se herom nærmere S. 44 & 45).

Man kunde maaske ogsaa forsvare at anlægge det Synspunkt, at man ikke med Rette kan tale om et virkeligt Overskud, førend hele den i Forretningen bundne Kapital er forrentet med noget mere end almindelig Sparekasse-Rente; ellers kan der jo ikke siges at være noget fristende i at anbringe Kapital i Fabriksdrift, hvad enten man vil drive egen Forretning eller købe Aktier.

Med Hensyn til den i Prisopgaven ønskede „maanedlige Oversigt til Driftslederens Vejledning" bemærkes det, at en saadan i Almindelighed næppe lader sig udarbejde uden en uforholdsmæssig Forøgelse af Administrations-Udgifterne, hvis Oversigten skal være blot nogenlunde udtømmende. Af det foregaaende fremgaar det, at der for at gøre Aarets Resultat op maa udføres et ikke ringe Arbejde.

Skal man alene paa Grundlag af sine Bøger foretage en maanedlig Opgørelse, maa der føres Lagerbog over saavel Materialer, der skal bearbejdes, som over færdige, men ikke solgte Fabrikata; ved Maanedens Slutning skal der da endvidere optages Skøn over Værdien af alt delvis færdigt Arbejde. Alt dette vil medføre forøget Arbejde for Administrationen, og det turde vistnok være tvivlsomt, om de hertil medgaaede Udgifter vil kunne siges at være vel anvendte.

II. Kalkulation

paa Grundlag af Bogholderiet.

Ved en Kalkulation kan man have til Hensigt enten at kontrollere den for en allerede fabrikeret Vare fastsatte eller opnaaede Pris, hvilket vi vil betegne som en Efterregning, eller at fastsætte Prisen for en Vare, som skal fabrikeres, hvilket vi vil betegne som en Beregning.

Da der ved Licitationer som oftest er en meget stor Forskel mellem de af de forskellige Fabrikker afgivne Tilbud, er det indlysende, at mangen en Fabrikant maa være uvidende om, til hvilken Pris det er muligt med en vis Avance at levere et bestemt Arbejde, idet man maa gaa ud fra, at de mange urimelig lave Bud, der afgives, er baserede paa, at der dog er en, om end lille, Avance.

Hvis man gjorde sig det til Regel at efterregne saadanne Licitationsarbejder, der er overtagne til en meget lav Pris, vilde man snart gøre den Erfaring, at disse Arbejder i Virkeligheden medfører Tab, og denne Erfaring vilde sikkert medføre, at Priserne efterhaanden kom op i et saadant Niveau, at der kunde blive en rimelig Avance ogsaa paa Licitations-Arbejder.

For at kunne foretage en saadan Efterregning maa man vide, hvorledes Fabrikkens samtlige Udgifter fordeler sig paa de forskellige Dele af Virksomheden.

I denne Hensigt fører man, uafhængigt af Bogholderiet, en saakaldt Specifikations-Bog, idet de Bogholderi-Konti, paa hvilke Udgifterne findes, deles i forskellige Underafdelinger.

Vi gaar nu ud fra, at Udgifterne i 1911 har fordelt sig paa følgende Maade:

A. Administrations-Konto:

1) Gager til faste Funktionærer	Kr.	20,200.—
2) Kontorholdsudgifter (Papir, Frimærker, Telefon o. s. v.)	„	2,000.—
3) Assurance og Skatter	„	1,800.—
4) Foreningskontingenter og Understøttelser	„	600.—
5) Reklame-Udgifter	„	600.—
6) Diverse Udgifter	„	800.—
	Kr.	26,000.—

B. Omkostnings-Konto:

1) Rente af 1. Prioritet	Kr.	2,500.—
2) Andre Rente- og Diskonto-Udgifter	„	5,500.—
3) Drivkraft-Udgifter, saasom Løn til Maskinpasser, Dampkul, Olje og Tvist til Maskinen	„	4,600.—
4) Formerløn	„	20,800.—
5) Arbejdsmandsløn i Støberiet	„	5,300.—
6) Hjælpematerialer til Støberiet, saasom Cinders, Formsand, Formstifter o. l.	„	7,500.—
7) Renserløn og Rense-Værktøj	„	3,600.—
8) Snedkerløn	„	4,400.—
9) Hjælpematerialer og Smaaværktøj til Snedkerværksted	„	1,600.—
10) Svendeløn i Maskinværksted	„	21,500.—
11) Arbejdsmandsløn i Maskinværksted	„	3,200.—
12) Hjælpematerialer til Maskinværksted, saasom Smedekul, Værktøjsstaal, Bor og File samt Smaaværktøj	„	3,000.—
13) Svendeløn i Kedelsmedje	„	12,500.—
14) Arbejdsmandsløn i Kedelsmedje	„	2,900.—
15) Hjælpematerialer til Kedelsmedje	„	2,200.—
16) Arbejdsmandsløn paa Pladsen	„	3,700.—
17) Svende- og Arbejdsmandsløn ved Udearbejde	„	4,400.—
18) Transportudgifter, saasom Kuskeløn, Hestefoder, Vedligeholdelse af Vogne, Vognmandsregninger	„	3,900.—
19) Diverse Udgifter, saasom Petroleum, Brændsel m. m.	„	2,250.—
20) Afskrivninger	„	5,500.—
	Kr.	120,850.—

C. Ejendoms-Omkostnings-Konto	Kr.	650.—
D. N. N.s Forbrugs-Konto	Kr.	6,000.—

Endvidere maa Specifikations-Bogen udvise, hvilke Varer man har købt for de ifølge Vare-Lager-Konto udgivne Beløb; man deler derfor Vare-Lager-Konto i forskellige Afdelinger og indfører paa disse de forskellige i Aarets Løb indkøbte Varer; ved Aarets Slutning adderer man i hver Afdeling den tilsvarende Beholdning pr. 1. Januar og subtraherer den tilsvarende Beholdning pr. 31. December og har da Aarets Forbrug. Vi gaar nu ud fra, at der i 1911 er brugt:

1) Nyt Støbejærn, 220,000 kg à Kr. 0.06	Kr.	13,200.—
2) Gl. do. 300,000 kg à Kr. 0.04	„	12,000.—
3) Træ til Snedkerværksted samt færdigkøbte Modeller	„	4,300.—
4) Jærn- og Staalvarer til Maskinværksted	„	31,000.—
5) Andre Varer til Maskinværksted	„	7,900.—
6) Jærn- og Staalvarer til Kedelsmedje	„	17,000.—
7) Andre Varer til Kedelsmedje	„	4,800.—
8) Arbejder udførte af andre, saasom Galvanisering, Fornikling o. l.	„	2,300.—
	Kr.	92,500.—

Specifikations-Bogen bør ved Slutningen af hver Maaned afstemmes med de tilsvarende Konti i Hovedbogen, for at man kan have Kontrol med, at alle Udgifter er medtagne; mindre Afvigelser er dog selvfølgelig uden Betydning.

Det er nu umiddelbart indlysende, at ovenstaaende Udgifter i Forhold til det enkelte Arbejde (Fabrikat) kan deles i

direkte Udgifter, som omfatter det til vedkommende Arbejde medgaaede Materiale og den derfor udbetalte direkte Arbejdsløn, og

indirekte Udgifter, som omfatter vedkommende Arbejdes Andel i de øvrige Udgifter.

En Vares *Fabrikationspris* vil vi nu definere som Summen af direkte og indirekte Udgifter ved Fabrikationen, medens *Salgspris* defineres som Summen af Fabrikationspris og Avance.

De indirekte Udgifter kan dernæst deles i

a) Støberiets særlige Omkostninger, som omfatter
   Arbejdsmandsløn i Støberiet,
   Hjælpematerialer til Støberiet,
   Renserløn og Renseværktøj,

b) Snedkerværkstedets særlige Omkostninger, som omfatter Hjælpematerialer og Smaaværktøj i Snedkerværkstedet,

c) Maskinværkstedets særlige Omkostninger, som omfatter Arbejdsmandsløn i Maskinværksted og Hjælpematerialer til Maskinværksted,

d) Kedelsmedjens særlige Omkostninger, som omfatter Arbejdsmandsløn i Kedelsmedje, Hjælpematerialer til Kedelsmedje, samt

e) Almindelige Omkostninger, som omfatter de resterende indirekte Udgifter, og som skal fordeles paa de forskellige Dele af Virksomheden.

Af disse „Almindelige Omkostninger" er der nogle, som let kan fordeles i Henhold til deres Anvendelse, — f. Eks. føres naturligvis Støbemesterens Gage paa Støberiet, — medens andre maa fordeles paa en eller anden Maade.

Hvilket Princip der skal lægges til Grund for denne Fordeling, har været et meget omdisputeret Spørgsmaal, men hvor der ikke findes noget naturligere Grundlag, vil vi foretage Fordelingen i Forhold til den i de forskellige Dele af Virksomheden udbetalte direkte Arbejdsløn.

Til Motivering af Valget af dette Princip kan anføres følgende:

Man kan sikkert fastslaa, uden at risikere nogen Modsigelse, at en Vares efterregnede eller beregnede Fabrikationspris bør være den samme, hvad enten Arbejdet udføres i kortere Tid af en dygtig Arbejder eller i længere Tid af en mindre dygtig Arbejder, idet Salgsprisen for en Vare i den aabne Konkurrence bestemmes ganske uafhængigt af, hvem der har udført Arbejdet, ligesom det vel maa betragtes som det mest rationelle, om alt Arbejde blev udført i Akkord.

Anvendt Tid × Timeløn vedrørende en bestemt Vares Fabrikation vil da ogsaa være konstant, hvis Arbejdernes Timeløn er fastsat i rigtigt Forhold til deres Ydeevne, og man vil i saa Tilfælde ved forskellige Efterregninger af en Vares Fabrikationspris komme til samme Resultat uden Hensyn til Arbejdernes større eller mindre Dygtighed, naar man belaster vedkommende Vare med Andel i de indirekte Udgifter i Forhold til direkte udbetalt Arbejdsløn.

Vilde man derimod vælge f. Eks. den til Fabrikationen af en Vare medgaaede Tid som det bestemmende med Hensyn til Andel i indirekte Udgifter, ser man straks, at Varen vilde komme til at bære større Andel, hvis det var en mindre dygtig Arbejder, som udførte Arbejdet, end hvis det var en mere dygtig Arbejder, der brugte mindre Tid.

Den til Fabrikationen medgaaede Tid kan derfor ikke anvendes som det bestemmende for en Vares Andel i indirekte Udgifter, naar man vil fastholde det Princip, at en Vares Fabrikationspris skal være den samme, hvad enten den udføres af den ene eller den anden Arbejder.

Til et lignende Resultat vilde man ogsaa komme, hvis man vilde lade en Vares Vægt være det bestemmende med Hensyn til Andel i indirekte Udgifter; meget svære Varer, som maaske kun fordrer lidt Bearbejdning, vilde ofte komme til at bære en aldeles uforholdsmæssig stor Andel af de indirekte Udgifter i Sammenligning med lettere Varer.

Da saaledes en enkelt Vares Andel i indirekte Udgifter maa siges mest rationelt at kunne bestemmes i Forhold til direkte Arbejdsløn, falder det mest naturligt ogsaa at foretage Fordelingen af dem af de almindelige Omkostninger, som ikke ifølge deres Anvendelse kan fordeles paa en mere rationel Maade, paa de forskellige Dele af Virksomheden i Forhold til den i hver Del udbetalte direkte Arbejdsløn.

Fordelingen af almindelige Omkostninger kan nu foretages efter følgende Regler:

Gager til faste Funktionærer fordeles saaledes, at hver Del af Virksomheden belastes med sine specielle Funktionærers Gage, medens de øvrige Funktionærers, saasom Kontor- og Tegnestue-Personalets, Forvalterens og Portnerens, Gage fordeles i Forhold til direkte Arbejdsløn.

Kontorholds- og Tegnestue-Udgifter, Forenings-Kontingenter og Understøttelser samt Diverse Udgifter fordeles i Forhold til direkte Arbejdsløn.

I større Forretninger maa det anbefales at føre Regnskab paa Tegnestuen over den anvendte Tid, hvorved man kan opnaa en mere nøjagtig Fordeling af Udgifterne paa de enkelte Dele af Virksomheden; i saa Tilfælde bør der i Specifikations-Bogen under

Administrations-Konto indrettes en Rubrik „Tegnestue-Udgifter (Papir, Tusch o. s. v. samt Lystryk)".

Assurance og Skatter fordeles i Forhold til de for de forskellige Afdelinger af Virksomheden fastsatte Værdier.

Reklame-Udgifter fordeles om muligt efter Opgørelse af, hvilken Afdeling der er reklameret for, ellers i Forhold til direkte Arbejdsløn.

Rente- og Diskonto-Udgifter fordeles efter Opgørelse, se Side 46. Drivkraft-Udgifter fordeles i Forhold til Afdelingernes Forbrug, hvilket bestemmes ved Maalinger eller efter Skøn. Arbejdsmandsløn paa Pladsen, Transport-Udgifter og Diverse Udgifter fordeles efter Skøn, delvis paa Grundlag af omtrentlige Opgørelser efter Specifikations-Bogen. Afskrivninger fordeles efter Opgørelse, se Side 44—45. Ejendoms-Omkostninger fordeles efter Opgørelse paa Grundlag af Specifikations-Bogen.

N. N.s Forbrug fordeles i Forhold til direkte Arbejdsløn.

Endvidere bemærkes det, at Støberiet maa bære en Del af Snedkerværkstedets samlede Udgifter, idet der jo daglig forefalder Reparationer og mindre Modelforandringer o. l., hvilke Udgifter det tilkommer Støberiet at bære; her er efter Skøn Støberiets Andel sat til $^1/_6$ af Snedkerværkstedets samlede Udgifter.

Forretningens samlede Udgifter i Henhold til Administrations-, Omkostnings-, Ejendoms-Omkostnings og N. N.s Forbrugs-Konti kan nu opstilles skematisk og fordeles paa de 5 Afdelinger af Virksomheden paa følgende Maade:

	Samlet Udgift		Støberi		Snedkerværkst.		Maskinværkst.		Kedelsmedie		Udearbejde	
Direkte Arbejdsløn	63600	00	20800	00	4400	00	21500	00	12500	00	4400	00
Gager til faste Funktionærer	20200	00	4795	00	1510	00	9320	00	3595	00	980	00
Kontorholdsudgifter	2000	00	640	00	140	00	680	00	400	00	140	00
Assurance og Skatter	1800	00	500	00	200	00	900	00	200	00		
Forenings-Kontingenter og Understøtt.	600	00	192	00	42	00	204	00	120	00	42	00
Reklame-Udgifter	600	00	450	00			150	00				
Diverse Udgifter	800	00	256	00	56	00	272	00	160	00	56	00
Rente- og Diskonto-Udgifter	8000	00	2445	00	640	00	3120	00	1465	00	330	00
Drivkraft-Udgifter	4600	00	1380	00	460	00	2070	00	690	00		
Arbejdsmandsløn i Støberi	5300	00	5300	00								
Hjælpematerialer i do.	7500	00	7500	00								
Renserløn og Værktøj	3600	00	3600	00								
Hjælpematerialer i Snedkerværkst.	1600	00			1600	00						
Arbejdsmandsløn i Maskinværkst.	3200	00					3200	00				
Hjælpematerialer i do.	3000	00					3000	00				
Arbejdsmandsløn i Kedelsmedie	2900	00							2900	00		
Hjælpematerialer i do.	2200	00							2200	00		
Arbejdsmandsløn paa Pladsen	3700	00	1500	00			1400	00	800	00		
Transport-Udgifter	3900	00	1200	00			1200	00	1200	00	300	00
Diverse Udgifter	2250	00	800	00			800	00	450	00	200	00
Afskrivninger	5500	00	2400	00	350	00	2020	00	640	00	90	00
Ejendoms-Omkostninger	650	00	250	00	100	00	250	00	50	00		
N. N.s Forbrug	6000	00	1920	00	420	00	2040	00	1200	00	420	00
			55928	00	9918	00						
			+ 1653	00	1/6 = 1653	00						
	153500	00	57581	00	8265	00	52126	00	28570	00	6958	00
Samlede indirekte Udgifter			36781		5518		30626		16070		2558	
Direkte Arbejdsløn			20800		4400		21500		12500		4400	
Forholdstallene			ca. 177 %		ca. 125 %		ca. 143 %		ca. 130 %		ca. 58 %	

Under Forudsætning af, at Forholdene indenfor de 5 Afdelinger hver for sig er nogenlunde ensartede, kan man nu ved Hjælp af disse Forholdstal efterregne, om den for de forskellige Arbejder i Aarets Forløb opnaaede Pris har været stor nok til, at vedkommende Arbejde virkelig har baaret sin Del af Omkostningerne foruden at give en passende Avance.

Opstillingen af dette Skema Aar efter Aar giver Driftsherren en udmærket Oversigt over Forretningens Gang.

Stigningen af et Forholdstal betyder, under Forudsætning af omtrent samme Omsætning, at vedkommende Afdeling har arbejdet mindre økonomisk, og man maa da gennemgaa alle Afdelingens Udgiftsposter for at finde de begaaede Fejl.

Vi vil nu behandle Forholdene indenfor de forskellige Afdelinger lidt nærmere hver for sig.

For *Støberiets* Vedkommende kan man anvende følgende Fremgangsmaade:

Af Omkostningerne udskiller man følgende:

Drivkraft-Udgifter	Kr.	1,380.—
Arbejdsmandsløn	„	5,300.—
Hjælpematerialer	„	7,500.—
Rense-Omkostninger	„	3,600.—
Arbejdsmænd paa Pladsen	„	1,500.—
Transport-Udgifter	„	1,200.—
Snedkeri-Udgifter	„	1,653.—
Tilsammen	Kr.	22,133.—

idet disse nogenlunde vil være proportionale med den producerede Mængde Støbegods.

I Støberiet føres Bog over, hvor meget Jærn der nedsmeltes, og hvor meget brugbart Gods der gaar til Rensning.

Vi gaar nu ud fra, at der i 1911 er produceret 500,000 kg brugbart Støbegods; divideres ovenstaaende Sum med 500,000, faas et Tal, som repræsenterer den konstante Udgift pr. kg Støbegods uafhængigt af den producerede Støbegodsmængde.

Konstanten bliver 4,42.

Af de resterende indirekte Udgifter (36,781 ÷ 22,133 =) 14,648 Kr. maa det anses for rimeligt at faa dækkes en Del, f. Eks. $\frac{1}{4}$ = 3,662 Kr., ved et Procent-Tillæg paa det direkte Ma-

terialforbrug, idet Materialet, som føres paa Lager, medfører forskellige Udgifter, saasom Pladsleje, Renteudgifter o. l.

Forholdstallet mellem disse indirekte Udgifter ..... 3,662 Kr.
og direkte Materialforbrug if. Specifik.-Bog ..... 25,200 „
bliver da ca. 14 pCt.

Forholdstallet mellem de nu resterende indirekte Udgifter ..... 10,986 „
og direkte Arbejdsløn ..... 20,800 „
bliver endelig ca. 53 pCt.

If. Specifik.-Bogen er der i 1911 brugt 520,000 kg Jærn,
if. Støberi-Bogen er der i 1911 produceret 500,000 „ Støbegods,
d. v. s., at der ved Fabrikationen er et Svind paa ca. 4 pCt.

Vi kan nu efterregne Fabrikationsprisen eksklusive Model-Omkostninger for Støbegods af en bestemt Blanding og med en given Formerløn:

For 3 Stk. Støbegods, til hvilke der er brugt lige meget nyt og gammelt Jærn, og hvis Formerpris har været 2, 4 og 6 Øre pr. kg, bliver Fabrikationsprisen pr. kg følgende:

	Øre	Øre	Øre
½ kg nyt Støbejærn	3,0		
½ kg gl. Støbejærn	2,0		
4 pCt. Svind	0,2	10,32	10,32
14 pCt. Omkostninger	0,7		
Konstant Udgift pr. kg	4,42		
Formerløn	2,00	4,00	6,00
53 pCt. Omkostninger	1,06	2,12	3,18
	13,38	16,44	19,50

Havde vi brugt det S. 31 fundne Forholdstal, vilde vi have faaet følgende Fabrikationspriser:

Dir. Materialforbrug + Svind ...	5,2	5,2	5,2
Formerløn	2,00	4,00	6,00
177 pCt. Omkostninger	3,54	7,08	10,52
	10,74	16,28	21,82

Forholdstallet 177 pCt. giver saaledes:
forholdsvis lav Pris for Varer med lille Formerløn,
forholdsvis høj Pris for Varer med stor Formerløn,
idet det ikke tager Hensyn til den konstante Udgift ved Fremstillingen af 1 kg Støbegods uafhængig af Formerlønnen.

At den mere detaillerede Behandling af Opgaven giver Resultater, der kommer Sandheden nærmere end den mere summariske Behandling, kan der jo ingen Tvivl være om.

I det foregaaende er der ingen Forskel gjort paa de forskellige Slags Støbegods saasom almindeligt Gods, Maskingods, Kærnegods og muret Gods. De fundne Forholdstal maa betragtes som gennemsnitlige.

Skulde en bestemt Slags Gods spille en særlig fremtrædende Rolle, maa denne Del af Fabrikationen udskilles for sig, idet Omkostnings-Konto yderligere specificeres og vedkommende Del af Fabrikationen belastes med sine særlige Omkostninger og sin Andel i almindelige Omkostninger; det vil dog sjældnere være nødvendigt at gaa saa vidt; i Almindelighed vil man kunne tage det fornødne Hensyn til de specielle Slags Støbegods ved en Forhøjelse af Omkostningsprocenterne.

Vil man nu anvende ovenstaaende til Beregning af Fabrikationsprisen paa en Vare, som skal fabrikeres, maa man straks gøre sig det klart, at enhver Beregning maa baseres paa, at der i Aarets Løb som Minimum produceres et bestemt Kvantum Støbegods.

Holder denne Forudsætning ikke Stik, er de anvendte Forholdstal for lave, idet jo en Del af de indirekte Udgifter er faste og ganske uafhængige af Produktionens Størrelse, og man vil derfor ikke kunne indtjene disse Udgifter, naar Priserne forbliver uforandrede og Produktionen aftager.

Heraf kan man drage den meget beklagelige Slutning, at i daarlige Tider, hvor det kniber med at skaffe Arbejde, skulde man egentlig have højere Priser for sine Varer, men dette lader sig jo sjældent gennemføre.

Til Gengæld vil en Forøgelse af Produktionen ud over det stipulerede Minimum give en forholdsvis god Avance, idet Forøgelsen ikke skal bære nogen Andel i en Del af Omkostningerne.

Mener man nu, at den ovenfor angivne Aars-Produktion paa 500,000 kg Støbegods kan anses for et passende Minimum for den her behandlede Fabrik, kan man ved Beregningen af Fabrikationsprisen for Varerne anvende de ovenfor angivne Forholdstal; mener man derimod, at Produktionen i Almindelighed vil blive f. Eks. 15 pCt. lavere, kan man anstille følgende Betragtning:

Den direkte Arbejdsløn og det direkte Materialforbrug vil sandsynligvis ogsaa falde med ca. 15 pCt. og altsaa blive henholdsvis 17,700 og 21,400 Kr.

Af de indirekte Udgifter vil det paa S. 32 angivne Beløb 22,133 Kr. ligeledes falde med Produktionen, medens de resterende Udgifter, 14,648 Kr., vil blive saa godt som uforandrede; foretages Fordelingen af disse paa Materiale og Arbejdsløn i samme Forhold som ovenfor, finder man følgende Forholdstal mellem indir. Udg., som fordeles paa dir. Materialforbr. = 3,662 og direkte Materialforbrug = 21,400 = ca. 17 pCt.

og resterende indirekte Udgifter = 10,986 og direkte Arbejdsløn = 17,700 = ca. 63 pCt.

Man ser heraf, hvorledes Forholdstallene stiger med synkende Produktion.

Har man paa Grundlag af f. Eks. 5 Aars Regnskaber fundet 5 Værdier for de øverst S. 33 angivne Forholdstal, vil man ved at tage Gennemsnitsværdierne af disse have en god Rettesnor for sine Beregninger.

Enhver Driftsherre maa under Hensyntagen til ovenstaaende og efter de forhaandenværende Udsigter paa Forretningslivets Omraade nøje overveje, hvilke Forholdstal han mener at turde regne med, og naar disse er fastslaaede, bestemmes Fabrikationsprisen for et Parti Støbegods som Summen af følgende Addender:

1) Model-Omkostninger (behandles nedenfor).
2) Direkte Materialudgift.
3) Tillæg for Svind.
4) Direkte Materialudgift × det valgte Forholdstal.
5) Konstante Udgift pr. kg × Vægten.
6) Formerløn.
7) Formerløn × det valgte Forholdstal.

Hvad de i *Snedkerværkstedet* fremstillede Modeller angaar, vil det ses, at Fabrikationsprisen i Analogi med det foregaaende faas paa følgende Maade:

Udgiften til Træ, direkte Arbejdsløn og indirekte Udgifter = 125 pCt. af direkte Arbejdsløn lægges sammen, og desuden maa der gives et Tillæg for Spild af Træ; den nøjagtige Størrelse af dette Tillæg er det ret vanskelig at bestemme, da det vil fordre et omstændeligt Regnskab i Snedkerværkstedet; men da Udgif-

terne til Træ ikke er meget store i Forhold til andre Udgifter, har dette Forhold ikke nogen indgribende Betydning; med et 10 pCt. Tillæg paa Udgiften til Træ vil man vel i Almindelighed være paa den sikre Side.

Hvis der i Snedkerværkstedet findes større Arbejdsmaskiner, bør man for disse udregne en Timeudgift paa lignende Maade som det Side 37 er vist for Maskinværkstedets Vedkommende, hvorved Forholdstallet formindskes.

Hvad *Maskinværksted* og *Kedelsmedje* angaar, lader en saa detailleret Efterregning og Beregning som ved Støberiet sig meget vanskeligt gennemføre, idet Forholdene i disse 2 Dele af Virksomheden er mere uensartede; der bruges mange forskellige Slags Materialer, som gennemgaar forskellige Processer; der anvendes mange forskellige Maskiner o. s. v.

De S. 31 fundne Forholdstal maa derfor betragtes som gennemsnitlige og anvendes med en vis Forsigtighed. Vil man ogsaa her lade Materialet bære en Del af de indirekte Udgifter, kan man paa samme Maade som ved Støberiet udregne andre Forholdstal.

Til direkte Materialudgift maa der gives et Tillæg for Spild, der erfaringsmæssigt maa sættes til

15 à 20 pCt. for rent Smedearbejde,

5 à 15 pCt. for Dreje-, Høvle- og Fræse-Arbejde,

ca. 5 pCt. for Jærnkonstruktioner.

Man maa endvidere erindre, at det ved Lageropgørelsen ved Aarets Slutning for at være paa den sikre Side vil være nødvendigt at udskyde eller i det mindste at ansætte til en meget lav Værdi de Varer, som i Aarets Løb er blevne ukurante eller defekte; ovenstaaende Tillæg vil hjælpe med til at dække dette skjulte Tab.

Ved Beregninger maa man stadig huske paa, at Forholdstallenes Anvendelighed er afhængig af, om man opnaar den stipulerede Aarsomsætning.

At man vil komme til forkerte Fabrikationspriser, hvis man kritikløst anvender Forholdstallene baade paa Varer, som i alt væsentligt laves ved Haandarbejde, og paa Varer, som fremstilles paa fine og dyre Arbejdsmaskiner, er iøvrigt selvindlysende; de første vil blive belastede med for stor en Del, de sidste med for lille en Del af Omkostningerne.

For at bestemme, hvilken Indflydelse Benyttelsen af alminde-

lige Arbejdsmaskiner har paa en Vares Fabrikationspris, udskiller man de paa disse Maskiner faldende specielle Udgifter, nemlig Forrentning af Værdien, Pladsleje og Assurance, Drivkraft-Udgifter og Afskrivning. Endvidere maa der føres Regnskab over, hvor mange Timer de forskellige Maskiner anvendes i Aarets Løb. Vi vil nu antage, at der her i Maskinværkstedet findes

	1 stor Drejebænk	2 smaa Drejebænke	1 Høvlemask.	1 Fræsemask.	Tilsammen
Værdi	(2,500 Kr.)	(2,000 Kr.)	(2,000 Kr.)	(1,500 Kr.)	
5 pCt. Forrentning	125	100	100	75	400 Kr.
Pladsleje og Assurance...	75	60	60	45	240 „
Drivkraft-Udgift	375	300	300	225	1,200 „
10 pCt. Afskrivning.....	250	200	200	150	800 „
	825	660	660	495	2,640 Kr.

Vi antager endvidere, at Høvlemaskinen bruges 1650 Timer og de andre Maskiner hver 2000 Timer aarlig.

Den specielle Udgift pr. Time ved hver af disse Maskiner vil da blive

for den store Drejebænk ..... $\frac{82,500}{2,000} = 41.25$ Øre

for hver af de smaa Drejebænke ..... $\frac{33,000}{2,000} = 16.5$ »

for Høvlemaskinen ..... $\frac{66,000}{16,50} = 40.0$ »

for Fræsemaskinen ..... $\frac{49,500}{2,000} = 24.75$ »

De resterende indirekte Udgifter i Maskinværkstedet er 30,626 ÷ 2,640 = 27,986 Kr., og Forholdstallet mellem disse og direkte Arbejdsløn bliver $\frac{27,986}{21,500}$ = ca. 130 pCt.

Fabrikationsprisen for en Vare, som er behandlet 30 Timer paa Høvlemaskinen, og hvortil Material-Udgiften er 50 Kr., vil

da være følgende, idet vi gaar ud fra, at Arbejderen, hvis Timeløn er 50 Øre, i 10 af de 30 Timer har passet en anden Maskine:

Direkte Material-Udgift	Kr. 50.—
10 pCt. Spild	„ 5.—
20 Timer à 0.50	„ 10.—
130 pCt. Omkostninger	„ 13.—
30 × Timeudgiften = 0.40	„ 12.—
	Kr. 90.—

I større Fabrikker vil det være praktisk at dele Maskinværkstedet i flere Underafdelinger, f. Eks. Smedje, Skruestik-Afdeling og Arbejdsmaskine-Afdeling, belaste hver Afdeling med dens særlige Omkostninger og Andel i almindelige Omkostninger og derefter udregne særlige Forholdstal for hver Underafdeling for sig; men selv i dette Tilfælde vil det ofte være nødvendigt at udskille særlig store og kostbare Maskiner for sig og beregne Timeudgift for hver af disse.

Paa lignende Maade som i Maskinværkstedet maa man fastsætte en Timeudgift for de i Kedelsmedjen anvendte Maskiner, f. Eks. pneumatiske Nitteindretninger eller Apparater til autogen Svejsning.

For nemt og hurtigt at kunne overse Kalkulationerne anbefales det at indføre dem i en skematisk afstreget Bog.

S. 56—57 findes 2 Kalkulations-Skemaer, henholdsvis for Snedkerværksted og Støberi samt Maskinværksted og Kedelsmedje. Skemaerne lader sig naturligvis let ændre efter de enkelte Forretningers konkrete Forhold.

Udearbejdet er i den her omhandlede Fabrik tænkt at spille en ret underordnet Rolle, væsentlig bestaaende af f. Eks. Opstilling af nogle paa Fabrikken fremstillede Jærn-Konstruktioner o. l., hvilket ogsaa vil fremgaa af Skemaet S. 31, der viser, at Udearbejdet bærer en forholdsvis ringe Andel af Omkostningerne.

Omfatter Virksomheden derimod foruden Værkstederne f. Eks. en Installationsafdeling for Varmeværker el. l., som for en stor Del arbejder med færdigkøbte Varer, vil denne Afdeling i Almindelighed medføre stærkt forøgede Administrations-Udgifter, og Udgifter til Varer vil være adskillige Gange større end den udbetalte Arbejdsløn.

Man gør i dette Tilfælde bedst i at udskille denne Afdeling helt for sig selv, idet man for den opretter

1) særlig Inventar-Konto, omfattende Rørskære-Maskiner og andet stort Værktøj, Værktøjsbænke, Taljer o. l.,
2) særlig Vare-Lager-, Omkostnings- og Vare-Salgs-Konto.

I Specifikations-Bogen deles Administrations-Konto i 3 Afdelinger, nemlig

en Afdeling for Udgifter ved Værkstedernes Administration,
en Afdeling for Udgifter ved Udearbejdets do. og
en Afdeling for de fælles Administrations-Udgifter.

Udearbejdets Omkostnings-Konto specificeres i

1) Udbetalt Arbejdsløn.
2) Særlige Omkostninger, saasom Hjælpematerialer og Smaaværktøj samt Diskonto-Udgifter.
3) Fragt og Rejseudgifter samt Kostpenge til Folkene.
4) Afskrivninger.

Der fastsættes endvidere for Udearbejdet en bestemt Husleje og Andel i den samlede Driftskapital.

De samlede indirekte Udgifter kan man ved Aarets Slutning finde ved Summering af

særlige Administrations-Udgifter,
Andel i fælles Administrations-Udgifter,
særlige Omkostninger,
Fragt og Rejseudgifter samt Kostpenge,
Afskrivninger,
Husleje,
Forrentning af Driftskapital,
Andel i Transport-Udgifter,
Andel i N. N.s Forbrug.

Disse 2 sidste Poster maa fastsættes efter Skøn.

Da Forholdet mellem indkøbte Varers Værdi og udbetalt Arbejdsløn i Almindelighed vil holde sig nogenlunde konstant, er det egentlig ligegyldigt, om man ved Udregningen af Forholdstallet til Anvendelse ved Paaligning af de indirekte Udgifter bruger Arbejdslønnen alene eller Summen af Arbejdsløn og Materialer eller ogsaa lader Arbejdsløn og Materialer bære hver sin Del, f. Eks. Halvdelen, af de indirekte Udgifter; men da Arbejdernes større eller mindre Dygtighed ikke vil have saa stor Indflydelse

paa Variationen af Forholdstallet ved de enkelte Anlæg i de 2 sidste Tilfælde, vælger man i Almindelighed et af disse.

Men man maa da erindre, at man, hvis man har Folk gaaende paa Reparationsarbejde uden synderligt Materialforbrug, næppe faar Dækning for sine indirekte Udgifter, hvis man ogsaa i dette Tilfælde anvender det saaledes bestemte Forholdstal.

Ved Udregningen af Forholdstallet bør Fragt og Rejseudgifter samt Kostpenge *ikke* medtages, da de i saa høj Grad afhænger af, hvor Arbejdet skal udføres; de maa derfor efter særlig Udregning og Skøn paa Grundlag af tidligere Arbejder tillægges ved Beregningen af hvert enkelt Arbejde.

Hvis Regnskabet føres saaledes som ovenfor angivet, kan man let opstille en særlig Gevinst- & Tabs-Konto for Udearbejdet for sig og saaledes konstatere, om denne Afdeling har indbragt et passende Overskud.

III. Besvarelse

af nogle af Prisopgavens specielle Spørgsmaal.

A. Indvirkning af Nyanskaffelser af Værktøj, Maskiner og Modeller paa almindelige Omkostninger.

Som allerede antydet S. 26 maa Anskaffelsen af alt mindre Værktøj, som hurtigt slides op, betragtes som en ren Udgift, som det løbende Aar maa bære, medens derimod Anskaffelsen af Maskiner, som forudsættes at kunne anvendes en længere Aarrække, maa betragtes som en frugtbringende Anbringelse af Fabrikkens Kapital.

Ejendommens Konto debiteres derfor for Maskinens Værdi, og ved den aarlige Fastsættelse og Fordeling af Afskrivningsbeløbet (se herom nærmere S. 44) vil den Afdeling af Virksomheden, til hvilken Maskinen er anskaffet, blive belastet med det til Anskaffelsessummens Amortisation nødvendige Beløb, og dette Beløb vil igen influere paa det efter Skemaet S. 31 udregnede Forholdstal.

Hvad Modeller angaar, maa der tages Hensyn til, hvor hyppigt der er Udsigt til, at de vil blive anvendte.

Skal en Model sandsynligvis kun bruges én Gang, maa vedkommende Stykke Støbegods bære alle Omkostninger ved Modellens Fabrikation.

Skal man derimod i Løbet af kortere Tid levere f. Eks. 20 Stk. Støbegods efter samme Model, er det naturligvis tilstrækkeligt at belaste hvert Stykke Støbegods med $^1/_{20}$ af Model-Omkostningerne.

Udgifterne til Modeller til rene Handelsvarer, som fabrikeres det ene Aar efter det andet, kan man derimod nok forsvare at betragte som Kapital-Anbringelse, men der maa da ved en stor

Afskrivningsprocent sørges for en hurtig Amortisation af denne Slags Aktiver.

I Snedkerværkstedet maa der føres særligt Regnskab over Udgifterne til denne Slags Modeller, og ved Aarets Slutning debiteres Modelbeholdnings-Konto og krediteres Omkostnings-Konto for det samlede Beløb.

B. Lærlinge-Arbejdets Indflydelse paa Kalkulationen.

Hvis man ogsaa med Hensyn til det af Lærlinge udførte Arbejde vil fastholde Princippet om, at en Vares efterregnede eller beregnede Fabrikationspris altid skal være den samme, vil det umiddelbart indses, at der maa tages særligt Hensyn til det af Lærlinge udførte Arbejde, idet dette, hvis man i sine Kalkulationer indfører den til Lærlingene udbetalte Arbejdsløn, der jo altid bør være mindre end Svendelønnen for samme Arbejde, ikke vil blive belastet med et tilstrækkeligt stort Beløb til Dækning af Omkostningerne. Ogsaa af Hensyn til, at Lærlingene f. Eks. ved at ødelægge Materialer og Værktøj og ved at optage Formandens Tid i Virkeligheden koster Fabrikken meget mere end den direkte Løn, er det rimeligt, at de bærer en forholdsvis større Andel i Omkostningerne, end de efter den til dem udbetalte Arbejdsløn skulde. Har man f. Eks. i Maskinværkstedet saa mange Lærlinge, at det hele Forhold spiller nogen Rolle, kan man gaa frem paa følgende Maade:

Man skønner, i hvilket omtrentligt Forhold Lærlinge-Arbejde i de forskellige Læreaar staar til almindeligt Svende-Arbejde.

Vi vil f. Eks. sætte

10	Lærlinge-Timer	i 1.	Læreaar	= 1	alm.	Svende-Time
10	—	i 2.	—	= 2	—	—
10	—	i 3.	—	= 4	—	—
10	—	i 4.	—	= 6	—	—
10	—	i 5.	—	= 7½	—	—

Har man nu henholdsvis 2, 1, 3, 2 og 2 Lærlinge i de forskellige Læreaar, vil man kunne sætte

6000	Lærlinge-Timer	i 1.	Læreaar	= 600	alm.	Svende-Timer
3000	—	i 2.	—	= 600	—	—
9000	—	i 3.	—	= 3600	—	—
6000	—	i 4.	—	= 3600	—	—
6000	—	i 5.	—	= 4500	—	—
				12900	alm.	Svende-Timer

Til Lærlingene er udbetalt ialt Kr. 4,000.

12,900 Svende-Timer à Kr. 0.45 bliver Kr. 5,805.

Man gennemfører nu Udregningen af Forholdstallet S. 37, som om man havde udbetalt Lærlingene 5,805 Kr. i Stedet for 4,000 Kr.; direkte Arbejdsløn skal altsaa forhøjes med 1,805 Kr., og Forholdstallet ændres til $\frac{27,986}{23,305} = 120$ pCt.

Af de indirekte Udgifter bar Lærlinge-Arbejdet efter tidligere Udregning $4,000 \times 1.3 = 5,200$ Kr., efter denne Udregning bærer det $5,805 \times 1.2 = 6,966$ Kr., altsaa ca. 25 pCt. af indirekte Udgifter i Stedet for ca. 19 pCt.

Da man ved Beregning af Tilbud næppe vil regne med Anvendelse af Lærlinge, vil Spørgsmaalet om Kalkulation af Lærlinge-Arbejde vel nærmest spille en Rolle ved Ansættelse af Pris paa Kunde-Arbejde eller ved Efterregninger. For ikke i det enkelte Tilfælde at skulle reducere Lærlinge-Timer til Svende-Timer kan man bestemme Forholdstallet mellem Lærlingenes Andel i indirekte Udgifter og direkte Arbejdsløn; det bliver $\frac{6,966}{4,000} =$ ca. 174 pCt.

Hvad Lærlinge i Støberiet angaar, vil de i det første Par Aar af Læretiden ikke præstere noget videre nyttigt Arbejde; for at bøde herpaa tager man som oftest ikke Hensyn til, at det af Lærlingene i de sidste Læreaar præsterede Arbejde er udført for en noget mindre direkte Løn end sædvanligt Akkord-Arbejde, men beregner Arbejdet, som om det var udført af Svende.

C. Fastsættelse og Fordeling af Afskrivninger samt Henlæggelser til Reservefond.

Ved Afskrivning forstaar man som angivet S. 16 det bogholderimæssige Udtryk for Værdiforringelsen i Aarets Løb af Fabrikkens Bygninger, Maskiner, Inventar og Modeller.

Man kommer til en passende Afskrivningsprocent ved at jugere, hvor mange Aar de forskellige Dele antagelig kan anvendes, og divideres Værdien med Antallet af Aar.

Herefter vil man kunne fastsætte følgende Afskrivningsprocent

		Svarende til en Brugstid af
for Bygninger	2 pCt.	50 Aar
for Maskiner	5 à 10 pCt.	20 à 10 Aar
for Inventar	10 pCt.	10 Aar
for Modeller	20 à 25 pCt.	5 à 4 Aar

Man maa i Aarenes Løb stadig huske paa, at det er det fastsatte Antal pCt. af den *oprindelige* Værdi, der skal afskrives, ikke af den til enhver Tid bogførte Værdi.

Ogsaa paa Varelageret kan det undertiden være nødvendigt at foretage Afskrivning, nemlig naar Værdien af de i Aarets Løb indkøbte Varer paa Grund af Konjunktur-Svingninger ved Aarets Slutning er mindre, end da de blev købte; derimod bør man *aldrig* tage Forskud paa en Konjunktur-Gevinst ved at opføre Varelageret til en større Værdi end Anskaffelsessummen.

For at kunne fordele de ifølge ovenstaaende Satser fastslaaede Afskrivnings-Beløb paa de forskellige Dele af Virksomheden maa man efter Assurance og Vurdering opgøre, hvor meget der af Bygningernes, Maskinernes og Inventarets bogførte Værdi falder paa de enkelte Dele af Virksomheden, hvorpaa Fordelingen foretages i Forhold til Værdierne.

Afskrivninger paa Kontor- og Lagerbygning, Kontor-Inventar, Transport-Materiel samt Etablerings-Konto, hvilke ikke henhører direkte under nogen bestemt Afdeling af Virksomheden, fordeles igen paa de 5 forskellige Afdelinger i Forhold til direkte Arbejdsløn.

Afskrivning paa Modelbeholdningen føres paa Støberiet. Den samlede bogførte Værdi pr. 1. Januar 1911 for Ejendom med Maskiner og Inventar, 85,000 Kr., antages nu at fordele sig paa følgende Maade:

	Støberi	Snedker-værksted	Maskin-værksted	Kedel-smedje	Ude-arbejde	Kontor- og Lager-bygning	Transport-Materiel
Grundens Værdi.....	5000	2000	7000	4000		8000	
Bygningers do.	7000	2000	9000	3000		9000	
Maskiners do.	6000	2000	13000	3000			
Inventars do.	500	200	1000	300		1500	1500
	18500	6200	30000	10300		18500	1500

Afskrivnings-Beløbene bliver da:

paa Bygninger 2 pCt.	140	40	180	60		180	
paa Maskiner 10 pCt.	600	200	1300	300			
paa Inventar 10 pCt.	50	20	100	30		150	150
paa Modelbeholdning						330	150
20 pCt. af Kr. 6000	1200						
Fordeling af Kr. 1280	410	90	440	250	90		
	2400	350	2020	640	90		

Disse 2 Beløb + Afskr. paa Etabl. Konto = 800 Kr., tilsammen 1280 Kr., fordeles paa de 5 Afd. i Forhold til direkte Arbejdsløn.

I Stedet for eller foruden at foretage de ovenfor angivne Afskrivninger kan man ogsaa henlægge en Del af det indvundne Drifts-Overskud i et saakaldt „Reserve-Fond". Er der ikke i Aarets Løb indarbejdet et Drifts-Overskud, kan der ikke foretages Henlæggelse til Reserve-Fondet; Afskrivningerne maa desuagtet gennemføres, og disse vil da bevirke, at Regnskabet udviser et Underskud, og at den indskudte Kapital derfor maa nedskrives.

Reserve-Fondet maa opfattes som en Slags fingeret Kreditor, hvis Stilling til Fabrikken er ganske analog med N. N.s Stilling gennem hans Kapital-Indskud. I Status-Opstillingen vil derfor Reserve-Fondet ogsaa altid findes paa Passiv-Siden.

Navnlig i Aktie-Selskaber, hvor Udbyttet ellers bliver udbetalt til Aktionærerne, kan det være hensigtsmæssigt i gode Aar kun at udbetale en Del af Overskuddet, men derimod at henlægge Resten til Reserve-Fondet og paa denne Maade at opspare Kapital, som i mindre gode Aar kan anvendes til at dække even-

tuelle Driftstab, Tab paa udestaaende Fordringer og uventede Forringelser af Aktivernes Værdi eller ogsaa til at give Aktionærerne et større Udbytte, end det løbende Aar ellers vilde kunne have ydet dem.

I en Forretning som den her behandlede, hvor Ejeren kun hæver en forud bestemt Sum aarlig, medens Resten af Udbyttet bliver staaende i Forretningen, vil det være uden Betydning at oprette et Reserve-Fond, idet Ejerens Kapital-Konto i paakommende Tilfælde vil komme til at fungere som Reserve-Fond.

D. Fordeling af Rente-Udgifter.

Da hele den i Fabrikken indestaaende Kapital, saavel den af Ejeren indskudte som den laante, er paaregnet at skulle forrentes med 5 pCt., vil man kunne fordele den samlede Rente-Udgift paa følgende Maade:

Hver Del af Virksomheden belastes med Renten af den Værdi, den er bogført for; de paa Kontor- og Lagerbygning samt Transport-Materiel faldende Renter sammen med det endnu resterende Rente-Beløb, hvilket sidste maa betragtes som medgaaet til Forrentning af Driftkapitalen, fordeles paa de 5 Afdelinger i Forhold til direkte Arbejdsløn.

Udgaaende fra de i det foregaaende fastsatte Værdier kan man opstille følgende Fordelings-Skema:

		Støberi	Snedkerværksted	Maskinværksted	Kedelsmedje	Udearbejde	Kontor- og Lagerbygning	Transport-Materiel
Samlet Værdi..	85000	18500	6200	30000	10300		18500	1500
» Rente-Udg.	8000							
÷5 pCt. af 85000 =	4250	925	310	1500	515		925	75
Rest = ...	3750						Disse 2 Beløb fordeles paa de 5 Afd. i Forhold til direkte Arbejdsløn.	
+	1000							
	4750	1520	330	1620	950	330		
		2445	640	3120	1465	330		

E. Fastsættelse af Avance.

Hvis man ved sine Prisansættelser gaar frem efter de i det foregaaende angivne Principper, og *hvis man i Aarets Løb naar den Omsætning*, man har lagt til Grund for sine Beregninger, vil man indvinde Dækning for alle direkte og indirekte Udgifter.

For at man kan sige, at der i Virksomheden er indvundet en virkelig Avance, maa altsaa ved Fastsættelsen af Salgspriserne de fundne Fabrikationspriser yderligere forhøjes; hvor stor denne Forhøjelse skal være, kan der næppe gives nogen bestemt Regel for, men den indbyrdes Konkurrence mellem Fabrikkerne vil ved Licitationsarbejder i Almindelighed bevirke, at Forhøjelsen ikke vil blive videre stor. Ved almindeligt Kundearbejde er man mere frit stillet, men man maa paa den anden Side være varsom og tage sig i Agt for, ved for høje Priser at støde sine gode Kunder fra sig.

Under Hensyn til, at der altid er en vis Risiko forbunden med at anbringe Penge i en Fabriksvirksomhed, kunde man maaske opstille det som et rimeligt Princip, at hele Kapitalen, baade den indskudte og den laante, bør forrentes med mindst 10 pCt.

Da 5 pCt. Forrentning er indgaaet i Regnskabet som Udgift, skal Avancen herefter udgøre mindst 5 pCt. af 150,000 Kr. = 7,500 Kr.

Fabrikationsprisen for den samlede Produktion i 1911 udgør i Henhold til Gevinst- & Tabs-Konto 246,000 Kr., og Fabrikationspriserne for de enkelte Varer skal derfor forøges med godt 3 pCt. for at give den ovenfor fastsatte Avance.

Ved Fabrikation af specielle eller patenterede Artikler vil man naturligvis beregne sig større Avance, idet det afgørende Princip for Fastsættelsen af alle Salgspriser som Følge af den menneskelige Naturs Egoisme af sig selv vil blive det, at man tager saa høje Priser som muligt, dog naturligvis under fornødent Hensyn til bedste Salgsmuligheder og eventuel Konkurrence.

Men kunde det blot opnaas, at de i de foregaaende Afsnit udviklede Metoder blev almindeligt anvendte ved Udarbejdelsen af Tilbudspriser, vilde de nu saa almindelige, altfor lave Tilbud, der i Virkeligheden ikke giver Dækning for Udgifterne, efter-

haanden forsvinde; hele Prisniveauet vilde blive hævet til et anstændigt Minimum, og det vilde for Fremtiden ikke saa ofte blive Tilfældet, som det nu er, at man sætter til paa Licitationsarbejde, hvad man tjener paa Kundearbejde.

F. Løn-Regnskabets Førelse.

Enhver Arbejder i Snedkerværksted, Maskinværksted og Kedelsmedje bør daglig indlevere Arbejdsseddel over det af ham den foregaaende Dag udførte Arbejde, og efter disse Arbejdssedler indføres i Lønningsbøger, hvor hver Mand har sin Konto, de i Ugens Løb udførte forskellige Arbejder med tilsvarende Antal Timer; det samlede Antal Timer, multipliceret med Timelønnen, giver den enhver tilkommende Ugeløn.

Akkorder opgøres i en særlig Bog, og det eventuelle Overskud paaføres vedkommende Arbejders Konto den Uge, Opgørelsen har fundet Sted.

I Støberiet, hvor den overvejende Del af Arbejdet udføres paa Akkord, lader man i Almindelighed hver Former faa sin Bog, i hvilken der efter hver Støbning indføres, hvad han har udført, og den tilsvarende Akkordpris.

Arbejdsmændene, saavel i Støberiet som paa Pladsen, indleverer Arbejdssedler som ovenfor angivet. Udearbejderne kan i Almindelighed nøjes med at indlevere Ugesedler.

Paa Grundlag af Lønningsbøger og Ugesedler udarbejdes ved Ugens Slutning en Lønningsliste, paa hvilken hver Slags Arbejdere samles for sig. Efter denne Liste udbetales Ugelønnen, hvorefter den indføres i Specifikations-Bogen.

Alle mellem Fabrikken og Arbejderne aftalte Akkord-Satser indføres i Akkord-Bøger.

I Fabrikker af Middel-Størrelse vil Arbejdet med Førelsen af Lønningsbøgerne i Almindelighed kunne bestrides af Værkfører, Støbemester og Forvalter; Lønningslisten bør derimod udarbejdes af Kontorpersonalet.

I større Fabrikker vil det som oftest vise sig at være nødvendigt at have særligt Personale til at føre hele Løn-Regnskabet, opgøre Akkorder o. s. v.

For de Arbejder, som passerer Reserve-Kladden, indføres fra Lønningsbøgerne Timeantal og udbetalt Løn paa vedkommende Arbejdes Konto, og Driftsherren har da ved Arbejdets Afslutning i Reserve-Kladden alle nødvendige Data til Fastsættelse af Salgsprisen eller Efterregning af Tilbudsprisen, idet der dog muligvis maa indhentes Oplysninger om de i Værkstederne anvendte Timer ved Arbejdsmaskiner for dette Arbejdes Vedkommende.

For mindre Arbejder, som ikke passerer Reserve-Kladden, vil Prisen nemmest kunne fastsættes ved en ugentlig Konference mellem Driftsherren og de overordnede Funktionærer.

G. Special-Maskiners og særlige Arbejds-Metoders Betydning for Kalkulationen.

Omfatter Virksomheden Fabrikationen af en eller anden Masseartikel, vil man ofte kunne have stor Fordel ved at fremstille denne paa en Special-Maskine, selv om Anskaffelsen af Special-Maskinen medfører en ret stor øjeblikkelig Udgift, idet Arbejdslønnen for vedkommende Artikel ved Anvendelsen af Special-Maskinen bør blive reduceret ganske betydeligt; er dette ikke Tilfældet, har Special-Maskinen ikke opfyldt sin Hensigt.

Naar man vil bestemme Fabrikationsprisen for den paa en Special-Maskine fremstillede Artikel, kan man gaa frem paa samme Maade som angivet S. 37 for almindelige Arbejdsmaskiners Vedkommende. Har man saaledes efter vedkommende Special-Maskines samlede særlige Aars-Udgift og Benyttelses-Tid bestemt Special-Maskinens Time-Udgift, vil man ved at multiplicere Arbejdslønnen for Pasningen med det sædvanlige Forholdstal faa Artiklen belastet med dens nødvendige Andel i de øvrige indirekte Udgifter.

Da Arbejdslønnen for Pasning af en saadan Maskine jo altid maa blive meget mindre end for det tidligere Haandarbejde, beregnet pr. Stk. af Fabrikatet, kunde man maaske synes, at vedkommende Artikel ikke kommer til at bære tilstrækkelig stor Andel i de indirekte Udgifter; men det maa paa den anden Side erindres, at naar Fabrikationen af en Masseartikel én Gang er sat i System, bør den ikke længer lægge meget Beslag paa Ad-

ministrationen eller foraarsage andre indirekte Udgifter ud over, hvad der er medregnet i Special-Maskinens Time-Udgift; skulde Fabrikationen derimod medføre ganske særlige f. Eks. Transport-Udgifter, maa disse naturligvis medregnes ved Fastsættelsen af Fabrikations- og Salgs-Pris.

Da Time-Udgiften for en Special-Maskine tilnærmelsesvis er omvendt proportional med Benyttelses-Tiden, er det indlysende, at man, førend man beslutter sig til at anskaffe en maaske kostbar Special-Maskine, nøje maa undersøge, om man kan skaffe Afsætning for en saa stor Produktion, at Special-Maskinen kan være i Brug en tilstrækkelig stor Del af Aaret til, at Time-Udgiften, og dermed Fabrikationsprisen, kan blive saa lav, at den udelukker Haandarbejdets Konkurrence.

Anvendes der i Virksomheden særlige Arbejdsmetoder, f. Eks. Maskinformning, bør en saadan Del af Virksomheden udskilles som en særlig Underafdeling og belastes med sine særlige og Andel i almindelige Omkostninger, saa at man kan udregne et særligt Forholdstal for denne Del af Virksomheden for sig.

Hvad der ovenfor er bemærket til, at Andelen i de indirekte Udgifter maaske vil synes noget lille paa Grund af den forholdsvis mindre, direkte Arbejdsløn, der falder paa Arbejde udført paa Special-Maskinen, gælder ogsaa her, idet en saadan Produktion efter særlige Arbejdsmetoder i Almindelighed vil være ret ensartet og derfor bedre end den øvrige, mere uensartede Produktion vil kunne gaa af sig selv, naar den først er sat rigtig i Gang.

IV. Bogholderi

for 2 mindre Virksomheder i Jærnindustrien.

A. Maskinfabrik med ca. 20 Mand.

Hvis der i en saadan Fabrik holdes en Bogholder, og Ejeren selv overtager Kassererposten, er der i og for sig ingen Grund til ikke at føre Bogholderiet saaledes som angivet i Afsnit I.

Vil man undgaa at føre saa mange Bøger, og mener man at kunne undvære den automatiske Kontrol, som ligger i det dobbelte Bogholderi, kan man gaa frem paa følgende Maade:

Udgangspunktet for Bogholderiet er Status pr. 1. Januar 1911, som vi vil antage ser saaledes ud:

Aktiver.		Passiver.	
Grundens Værdi	5,000 Kr.	Banklaan	8,000 Kr.
Bygningers —	3,000 „	Gæld til Leverandører	3,100 „
Maskiners —	4,000 „	Ejerens Kapital	4,300 „
Inventars —	600 „		
Varelagers —	1,200 „		
Kassebeholdning	650 „		
Udest. Fordringer	950 „		
	15,400 Kr.		15,400 Kr.

Ejerens Kapital udfindes ved at trække Summen af de øvrige Passiver fra de samlede Aktiver.

Der føres nu en Kassebog for alle kontante Ind- og Udbetalinger, hvis Indtægtsside inddeles saaledes:

Dato	Navn eller Genstand	Kontant Salg	Indg. af udest. Fordr.	Tilsammen

og hvis Udgiftsside inddeles saaledes:

Dato	Navn eller Genstand	Privat Forbrug	Udbetalt Arbejdsløn	Omkostninger	Kontant købte Varer	Udbt. t. Leverandører	Tilsammen

I Kassebogen indføres enhver Ind- og Udbetaling foruden i sidste Kolonne paa henholdsvis Indtægts- og Udgifts-Siden tillige i den af de foranstaaende Kolonner, hvor den hører hjemme; ved stadig Sammentælling og Fremføring fra Maaned til Maaned af de forreste Kolonner opnaar man, at man ved Aarets Slutning straks har en samlet Oversigt navnlig over, hvad de udbetalte Penge er medgaaede til.

Naar man med Hensyn til Modtagelsen af Veksler eller Udstedelsen af Akcepter gjør det Synspunkt gældende, at Mellemværendet mellen Debitor og Kreditor ikke dermed er afgjort, men først afgøres Forfaldsdagen, naar Indfrielsen finder Sted, behøver man ikke at lade Veksler eller Akcepter indgaa i Regnskabet, men fører blot en Fortegnelse over modtagne Veksler og udstedte Akcepter med Angivelse af Navn, Beløb og Forfaldsdag. Der maa dernæst føres en Konto-Kurant-Bog, i hvilken der efter Følgesedler eller en Kladde indføres paa hver enkelt Kundes Konto, hvad der leveres ham paa Kredit, og efter modtagne Regninger paa hver enkelt Leverandørs Konto, hvad der er købt paa Kredit.

Til Brug for Kalkulationen maa der føres en særlig Liste over, hvad der af det indkøbte er Varer, som skal forarbejdes og atter sælges, og hvad der er Hjælpematerialer, som henhører under Omkostninger.

Det til privat Forbrug hævede Beløb tænkes fastsat til en bestemt aarlig Sum, der betragtes som Vederlag til Ejeren for hans Ledelse af Driften, og er altsaa en ren Omkostning.

I Konto-Kurant-Bogen noteres efter Kasse-Bogen, hvad der indgaar af udestaaende Fordringer og hvad der udbetales til Levarandører.

Resultatet af Driften i Aaret 1911 faas ved, efter Optælling

af Varelager og Opgørelse af hver Konto i Konto-Kurant-Bogen, at opstille Status pr. 1. Januar 1912 og sammenligne den med Status pr. 1. Januar 1911.

Status pr. 1. Januar 1912 antages at komme til at se saaledes ud:

Aktiver.		Passiver.	
Grundens Værdi	5,000 Kr.	Banklaan	8,000 Kr.
Bygningers —	2,940 „	Gæld til Leverandører	1,600 „
Maskiners —	3,600 „	Ejerens Kapital	5,570 „
Inventars —	540 „		
Varelagers —	920 „		
Kassebeholdning	320 „		
Udest. Fordringer	1,850 „		
	15,170 Kr.		15,170 Kr.

Afskrivninger.

Paa Bygningers Værdi 2 pCt. = 60 Kr.
- Maskiners — 10 pCt. = 400 „
- Inventar — 10 pCt. = 60 „

520 Kr.

Da Ejerens Kapital pr. 1.—1.—1911 udgjorde ..... 4,300 Kr.
hvortil maa lægges 5 pCt. Rente for 1911 ..... 215 „

tilsammen 4,515 Kr.

udgør Netto-Fortjenesten for 1911 5,570 Kr. ÷ 4,515 Kr. = 1,055 Kr.

Efter ovenstaaende Regnskab vil man til Brug for Kalkulationen kunne udregne de samlede indirekte Udgifter, der vil faas ved Sammenlægning af

1) Omkostninger og Privat-Forbrug ifølge Kassebogen,
2) Hjælpematerialer ifølge særlig Liste,
3) Afskrivninger ifølge Status-Opstilling og
4) Renten af Ejerens Kapital.

Da Forholdene i en saadan mindre Virksomhed i Almindelighed er ret ensartede med Hensyn til de forskellige Arbejder eller Leverancer, vil man som oftest kunne basere sine Prisansættelser paa Anvendelsen af et Forholdstal, som faas ved at dividere de samlede indirekte Udgifter med hele den udbetalte Arbejdsløn, saaledes som nærmere udviklet under Afsnit II; muligvis vil der dog kunne være Tale om at fastsætte en Timeudgift for Benyttelsen af Drejebænk eller andre større Arbejdsmaskiner.

B. Mindre Støberi med Smedeværksted for Landbrugsmaskiner.

Regnskabet for en saadan Virksomhed kan føres paa samme Maade som angivet i det foregaaende Afsnit, men da Udgifterne paa Grund af, at der findes baade Støberi og Smedeværksted, maa specificeres noget mere af Hensyn til Kalkulationen, og for ikke at faa for mange Rubrikker i Kassebogen, føres der en særlig Specifikations-Bog, i hvilken alle Omkostninger indføres efter Kassebog og modtagne Regninger.

Fremgangsmaaden er ganske analog med den i Afsnit II beskrevne, og et Skema som det S. 31 maa opstilles af Hensyn til Udregningen af de nødvendige Forholdstal til Brug ved Prisansættelser.

Da der finder Maskinformning Sted, bør denne Afdeling, som tidligere bemærket, udskilles for sig.

Iøvrigt turde det være tvivlsomt, om ikke et dobbelt Bogholderi, som angivet i Afsnit I, ligesaa let og hurtigt kunde lade sig gennemføre, naar Ejeren fører Kassebogen og Kontordamen virkelig behersker det dobbelte Bogholderis Teknik.

I. KALKULA-

vedrørende Snedker-

← MODEL →

1912			Varen	Materialer			Løn				Omkostn. = 125 pCt. af Løn		Benyttelse af Maskiner				Fabrikations Pris	
Maaned	Dato	Nr.		Art	Kr.	Øre	Tim.	à	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Nr.	à	Kr.	Øre	Kr.	Øre
Sept.	19	55	Konisk Tandhjul	Træ	45	00	60	55	33	00								
				Styretappe .	5	00	75	20	15	00								
					50	00												
				10 pCt. Spild	5	00												
					55	00			48	00	60	00					163	00

II. KALKULA-

vedrørende Maskinværk-

1912			Varen	Materialer					Maskinværksted med Grovsmedje									
									Løn				Omk. = 130 pCt. af Løn		Benyttelse af Maskine			
Maaned	Dato	Nr.		Art	Antal	à	Kr.	Øre	Tim.	à	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Nr.	à	Kr.	Øre
				Plader kg..	7300	16	1168	00										
August	8	17	Dampkedel	Manddør ...			50	00	80	45	36	00						
			Nr. 107	Plader kg ..	3900	11	429	00	20	40	8	00			2	17	3	40
			uden Arma-	Nagler » ..	300		102	00	30	15	4	50			11	25	7	50
			tur.	Bolte&Skruer			13	00										
							1762	00										
				10 pCt. Spild			176	20										
							1938	20			48	50	63	05			10	90

TIONS-SKEMA

værksted og Støberi.

← STØBEGODS →

Model-Udgift pr. Stk. Støbegods		Materialer					Løn				Omkostn. = 53 pCt. af Løn		Fabrikations-Pris**	
Kr.	Øre	Art	Antal	à	Kr.	Øre	Timer	à	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre
		Gl. Støbejærn kg ..	500	4	20	00								
		Nyt Støbejærn I » ..	1000	6	60	00								
		» » II » ..	200	8	16	00								
					96	00								
		4 pCt. Svind.....			3	84								
		14 pCt. Omkostninger			13	44								
		Konst. Udgift	1700	4.42	75	14								
54	33*				188	42	Akkord		70	00	37	10	349	85

*) idet det forudsættes, at der skal støbes 3 Stk. efter samme Model.

**) Hvis Støbegods leveres til eget Maskinværksted til videre Bearbejdelse, indføres Fabrikationsprisen for Støbegodset i Rubrikken »Materialer« i Skema II; paa dette Materiale behøver man næppe at lægge Procent til Spild.

TIONS-SKEMA

sted og Kedelsmedje.

Kedelsmedje										Andre Arbejder					Fabrikations-Pris	
Løn				Omkst. = 130 pCt. af Løn		Benyttelse af Maskine										
Tim.	à	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Nr.	à	Kr.	Øre	Art	Antal	à	Kr.	Øre	Kr.	Øre
										Maling...						
										Timer ...	15	37	5	55		
800	40	320	00							Mønje ...			10	00		
		320	00	416	00								15	55	2812	20

Lov om Bogføring

m. v.

Stadfæstet af H. M. Kong Frederik VIII. den 10. Maj 1912.

---

§ 1.

Enhver, Enkeltmand eller Selskab, der driver Handel, Vekselerer- eller Bankvirksomhed, Kommissionshandel, Forlagsvirksomhed, Forsikringsvirksomhed, Mæglervirksomhed, Apotek, Beværtning, Haandværk, Fabriksvirksomhed, Entreprenørvirksomhed, Virksomhed med Befordring af Personer, Gods eller Meddelelser, eller som for egen Regning driver Erhverv ved Regnskabsførelse (Ind- og Udbetaling) for nogen af de ovennævnte Virksomheder, er pligtig at føre Forretningsbøger i Overensstemmelse med de i denne Lov givne Regler. Saadan Forpligtelse paahviler endvidere Sagførere, der drive Virksomhed som saadanne og andre, som erhvervsmæssigt uden offentlig Beskikkelse udføre juridiske Forretninger, samt Personer, der som Erhverv drive Teatervirksomhed eller forestaa Forlystelsesanstalter, for saa vidt den dertil meddelte Bevilling eller Tilladelse indeholder Paalæg om Forretningsbøgers Førelse. Endvidere Brugs-, Andels- og lignende Foreninger med begrænset Ansvar samt Foreninger, der ere forpligtede til at løse Næringsadkomst.

Bogføringspligten paahviler dog ikke den, som driver nogen af de Virksomheder, som omhandles i Lov om Haandværks- og Fabriksdrift samt Handel og Beværtning m. m. af 29. December 1857 §§ 16, 37, 50, 51, 52 og 53, eller som ifølge Lovgivningen har Ret til at omføre visse Varer uden Næringsadkomst, og ej heller Fragtmænd eller Skibsførere, som føre eget Skib. Ogsaa Haandværkere, der som Regel ikke beskæftige flere end 2 Medhjælpere, fritages for Bogføringspligten.

§ 2.

Uanset Forretningens Størrelse eller Virksomhedens Omfang paahviler det vedkommende forretningsdrivende, jfr. § 1, 1ste Stykke, at føre en *Kassebog*, i hvilken samtlige ind- og udgaaende Pengebetalinger daglig indføres særskilt for hver enkelt Post, eller, naar Bibøger føres, med en samlet Sum for hver af disse. Indtægter, hidrørende fra kontant Salg, kunne indføres som en enkelt Post for samtlige en Dags Salg. Endvidere skal der føres en *Hovedbog* og en *Statusbog*, i hvilken der en Gang aarlig for det sidst forløbne Regnskabsaar vil være at indføre Forretningens Status (med Angivelse af Aktiver og Passiver) saaledes som denne stiller sig efter omhyggelig Hensyntagen til de tilstedeværende Værdier og Forpligtelser. Dog kan den aarlige Status indføres i Hovedbogen, og Statusbogen i saa Fald bortfalde.

Den nævnte Indførelse af Forretningens Status skal være foretagen og Status underskreven inden 6 — for Rederier, der drive Fragtfart med Sejlskibe, 9 — Maaneder efter Udløbet af det sidst afsluttede Regnskabsaar.

Det paahviler endvidere enhver forretningsdrivende, jfr. § 1, 1ste Stykke — under fornødent Hensyn til Forretningens Omfang og Beskaffenhed — at føre et saadant Bogholderi, at deraf klart fremgaar Forretningens Gang, Kreditorer og Debitorer med Størrelsen af de paagældende Tilgodehavender, Driftsomkostninger, privat Forbrug af Penge og af Varer. Endvidere skal det af Bogføringen fremgaa, hvilke Vekselforpligtelser der er indgaaet, samt hvilke Kautions- og dermed beslægtede Forpligtelser der er paataget, som kunne have Indflydelse paa Status. Det samme gælder foretagne Pantsætninger. Ligeledes skal det af Bogføringen fremgaa, hvilke Afskrivninger der er foretaget paa de forskellige Værdier.

Føres Bøger udover Kassebogen, Hovedbogen og Statusbogen, bør fornøden Angivelse om disse findes i Statusbogen.

§ 3.

Enhver i Statusbogen eller Hovedbogen indført Statusopgørelse skal underskrives af Forretningens Indehaver. Findes der flere ansvarlige Deltagere, skal Underskrift meddeles af dem alle; bestaar et Selskabs Ledelse af flere Personr, skal Status under-

skrives af alle dem, der ifølge Selskabets Love ere ansvarlige for Forretningens daglige Drift.

§ 4.

Kassebog, Hovedbog og Statusbog skulle autoriseres, medens andre Forretningsbøger paa Forlangende kunne autoriseres. Autorisationerne meddeles af Magistraten, paa Landet af Politimesteren. For Autorisationen betales et Gebyr af 1 Kr. for hver Bog. Autoriserede Bøger stemples til Takst 1 Kr. Ingen Forretningsbog kan autoriseres, forinden den er pagineret og gennemdragen. Ogsaa Forretningsbøger, der tidligere have været benyttede som saadanne, kunne autoriseres.

Enhver forretningsdrivende, hvis Virksomhed ikke falder ind under Bestemmelsen i § 1, 1ste Stykke, kan forlange sine Forretningsbøger autoriserede.

§ 5.

Det paahviler enhver, der efter denne Lov er bogføringspligtig, at opbevare alle de i Forretningen eller Virksomheden førte Bøger tilligemed Forretningsbreve, Kopibøger, Telegrammer, Regninger og andre Bilag m. v., Forretningen eller Virksomheden vedkommende, i saa langt et Tidsrum, at mulige Krav, der kunne rejses af eller rettes mod den bogføringspligtige i Anledning af vedkommende Forretningsforhold, kunne være forældede efter Lov Nr. 274 om Forældelse af visse Fordringer af 22. December 1908.

§ 6.

Forordning angaaende Forpligtelsen til at føre behørige Handelsbøger af 1. Juni 1832 ophæves. Den særlige Beviskraft, som i D. L. 5—14—48, 49 og 50, jfr. nævnte Forordnings §§ 8 og 9, er tillagt ordentlig førte Handelsbøger, skal herefter tilkomme Forretningsbøger, som ere ordentlig førte og autoriserede, saaledes at den Frist, inden hvilken Fordringen skal gøres gældende, er 2 Aar.

§ 7.

§ 45 i Lov om Konkurs samt om nogle Forandringer i de gældende Bestemmelser om Pant og Eksekution af 25. Marts 1872 affattes herefter saaledes:

„Som handlende, henholdsvis Fabrikant eller Skibsreder, anses i denne Lov enhver, der efter Lovgivningen er forpligtet til at føre Forretningsbøger.“

Denne Bestemmelse gør dog ikke nogen Forandring i den bestaaende Lovgivning med Hensyn til, hvilke Konkursboer der skal behandles ved Sø- og Handelsretten. Lovgivningens almindelige Regler om Handelsbøger skulle ogsaa gælde for Forretningsbøger autoriserede efter denne Lov.

Lov om Konkurs m. m. af 25. Marts 1872 § 148, 1ste Stykke, ophæves.

§ 262 i Almindelig borgerlig Straffelov af 10. Februar 1866 affattes saaledes:

„Befindes det, at nogen, som er pligtig til at føre Forretningsbøger, og hvis Bo er kommet under Fallitbehandling, har forvansket, bortskaffet eller tilintetgjort disse Bøger eller har ført dem paa en uredelig Maade eller i svigagtig Hensigt undladt at føre dem, straffes han med Fængsel paa Vand og Brød eller med Forbedringshusarbejde indtil 2 Aar.

Har Fallenten gjort sig skyldig i grove Uordener i Henseende til Førelsen af sine Forretningsbøger, bliver han at straffe med simpelt Fængsel indtil 6 Maaneder. Har han gjort sig skyldig i grove Uordener ved den ved Lov foreskrevne Opbevaring af Forretningsbøger eller deres Bilag, bliver han at straffe med Bøder eller simpelt Fængsel indtil 6 Maaneder.“

§ 8.

Intet Borgerbrev eller Næringsbevis maa udstedes til nogen, som efter denne Lov er forpligtet til at føre Forretningsbøger, forinden disse ere indleverede til Autorisation. Det paahviler vedkommende Øvrigheder ved alle forekommende Lejligheder at paase, at de bogføringspligtige ere forsynede med de foreskrevne Forretningsbøger.

Overtrædelse af Bestemmelserne i § 2, 2det Stykke, § 3 og § 4, første Punktum, straffes med Bøder fra 5 til 500 Kr.

Overtrædelse af Pligten til paa behørig Maade at føre de efter Bestemmelserne i § 2, 1ste og 3die Stykke, fornødne Bøger straffes med Bøder fra 10 til 1,000 Kr.

Sagerne behandles som offentlige Politisager. Bøderne, saavel idømte som vedtagne, tilfalde Kommunens Kasse.

§ 9.

Denne Lov træder i Kraft den 1. Juli 1912, dog at Forretningsbøger, der ere autoriserede inden dette Tidspunkt, fremdeles ville kunne benyttes, uanset at de ikke opfylde Bestemmelsen i nærværende Lovs § 4, 1ste Stykke, 4de Punktum.

§ 10.

Denne Lov gælder ikke for Færøerne, men det vil ved særlig Lov være at bestemme, i hvilken Udstrækning dens Bestemmelser skulle gøres anvendelige dér.

71615

Dansk Ingeniørforenings
Bogsamling

Digitized by Google